DRA IVANA MAUROVIĆA

NACRT PREDAVANJÂ O OPĆEM PRIVATNOM PRAVU.

ČETVRTA KNJIGA: OBITELJSKO PRAVO.

TISAK I NAKLADA ST. KUGLI, KNJIŽARA KRALJEVSKOGA SVEUČILIŠTA I JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE, ZAGREB, ILICA 30

Br. 2523

DRA IVANA MAUROVIĆA

NACRT PREDAVANJA O OPĆEM PRIVATNOM PRAVU.

ČETVRTA KNJIGA: OBITELJSKO PRAVO.

TISAK I NAKLADA KNJIŽARE ST. KUGLI, ZAGREB, ILICA 30

Ovaj sveščić sadržaje »Obiteljsko pravo« (kao IV. knjigu »Nacrta predavanja o općem privatnom pravu«). Ali je u njem izostavljena partija ženidbenoga prava o postanku i prestanku braka; dakle nauka o sklapanju ženidbe kao i ona o rastavi i raspustu braka. Učinio sam to iz razloga, što profesor kanonskoga prava — po starom fakultetskom običaju — napominje u svojim predavanjima sve što je o tom potrebno znati i de lege lata o. g. z-a, koji, u ostalom, za pretežni dio naroda (za katolike i pravoslavne) ne vrijedi u bivšoj Hrvatskoj i Slavoniji u tim pitanjima; već je za njih u tom mjerodavno pravo, bliže kanonima zapadne odn. istočne crkve.

Kao što i prijašnji dijelovi ovoga »Nacrta«, tako i ovaj dio nema nikakvih znanstvenih pretenzija. Jedina mu je svrha, da djacima olakša učenje našega privatnoga prava. I on je, daleko pretežno, kompilacija iz poznatih austr. sistemâ, učbenikâ, nacrtâ i komentarâ, te mu stoga, dakako, fali originalnost. Poglavito sam se služio djelima: Andersa, Ehrenzweiga, Krainza, Krasnopolskoga, Mayra, Wolffa i radovima nekih drugih stručnjaka; pa ih sve, po mogućnosti točno, citiram.

U najnovije vrijeme dovršena »Predosnova jugoslavenskoga gradjanskoga zakonika« nije nigdje spomenuta. To je naime, samo predosnova, koja po mojem mišljenju nema ni mnogo izgleda, da će postati u tom obliku zakon. Ona bi možda — u koliko se udaljuje od sadašnjega zakonika — i konfundirala mladoga pravnika, koji treba u prvom redu da se upozna sa postojećim našim pozitivnim pravom, i to na način po mogućnosti jednostavan i kratak.

Zagreb, koncem septembra 1934.

Ivan Maurović

SADRŽAJ:

DRUGI ODJEL.

TREĆI ODJEL.

TREĆE POGLAVLJE: »O TUTORSTVU I SKRBNIČTVU«.

PRVI ODJEL.

DRUGI ODJEL.

OBITELJSKO PRAVO

UVOD.

Obiteljsko pravo bavi se obiteljskim odnosima, dakle prije svega brakom i srodstvom (»rodbinom«). Od davna pridolazi tomu i tutorstvo, jer tutor treba da nadomjesti oca. Prema tutorstvu udešeno je i skrpstvo (kuratela). I o ovom se raspravlja u obiteljskom pravu.[1]

Riječ »obitelj« (»porodica«) dolazi u višestrukom značenju; u najširem u §-u 40. o. g. z-a in pr. Ovdje obuhvata »obitelj« svu našu rodbinu, sve potomke praroditelja (i nezakonite).[2] U užem smislu priznat je obiteljski odnos samo izmedju osoba vezanih valjanom ženidbom ter izmedju ovih i njihovoga potomstva (§§ 44., 146., 161.).[3] Obitelj u najužem značenju obuhvata ženidbene drugove i djecu, koja od njih neposredno potječu, u koliko i dok su pod roditeljskom zaštitom i vlasti (§§ 91. i 147.)[4]

O koljenima (gradovima) srodstva vidi § 41. o. g. z-a (rimska komputacija).[5] Srav. interpretativno pravilo §-a 42. o. g. z-a (»roditelji« — »djeca«).[6]

---

[1] Ehrenzweig, System, VI. izdanje, § 422, str. 5.

[2] Ehrenzweig, l. c. str. 1 i Krasnopolski, Familienrecht, str. 1.

[3] Krasnopolski, l. c. Ali vidi za Dalmaciju i Sloveniju novelir. § 165. o. g. z-a.

[4] Krasnopolski, l. c.

[5] »Quod generationes, tot gradus«. Način izražavanja u §-u 41. o. g. z-a daje povoda dvoumici (»... po broju porodâ, po kojima ... u pobočnoj lozi obadvije« — naime osobe — »ishode od najbližega svoga zajedničkoga stabla«), ipak ga treba tumačiti u smislu rim. prava. U kanon. pravu vrijedi ova komputacija samo u ravnoj lozi. U pobočnoj lučimo lineam collateralem aequalem et inaequalem; za prvu vrijedi: tot sunt gradus, quod generationes in una linea; za drugu: tot sunt gradus, quod generationes in linea longiori. — Prema tomu po našem z-u su otac i sin srodnici u izravnoj lozi, i to u prvom koljenu, a djed i unuk u drugom koljenu. U pobočnoj lozi počima srodstvo tek sa drugim koljenom, jer su potrebna najmanje dva »poroda« (»Zeugungen«), da se utemelji sveza izmedju dvojice, koji ne proizlaze jedan od drugoga već od zajedničkoga stabla. Dakle su braća srodnici u drugom, a stric i sinovac u trećem koljenu. Po kanon. pravu su braća srodnici u prvom koljenu — in linea collaterali aequali; jer računajući od jednoga brata do oca ili od drugoga brata do oca — samo je jedan »porod«. Nasuprot smo moja sestrična (filia sororis) i ja po kanon. pravu srodnici u drugom koljenu in linea collaterali longiori; jer od nje do mojega oca, koji nam je zajednički ascendent, ima dva »poroda«, a od mene do mojega oca samo jedan. Mayr, S. I. str. 116.; Derenčin, Tumač I. ad § 41.

Gross, Lehrb. des Kirchenrechts (II. izd. str. 306.), govoreći o komputaciji po kan. pravu, veli od »Zeugungs*akt*« treba lučiti »Zeugungs*stufe*«. t. j. skup svih od istoga parensa

neposredno potječućih osoba zajedno sa tim parensom. To pak je baza za proračunavanje gradova srodstva.

Njemač. original našega o. g. z-a rabi, u §-u 41. riječ »Zeugung«; naš hrv. tekst veli: »porod«; Arangjelović prevodi sa: »rodjenje«. No i »Zeugung« kao prijevod za »generatio« je preuzak izraz, jer se ta riječ ne odnosi kao latinska jednako na očevo i materino podrijetlo. (Tako Hölder prema »Zusammenstellung gutachtlicher Aüsserungen... I. str. 61). Njem. i švic. z. ima izraz »Geburt«. Stvarne razlike — tvrdi Ehrenzweig, l. c. § 422, N. 13 — nema.

[6] Ipak ovaj način izražavanja (u §-u 42.) nije u z-u konzekventno proveden (verb.: »redovito«). V. Ehrenzweig, S. VI. izd. § 422, N. 11.

Prvo poglavlje: Ženidbeno pravo.

Iz toga poglavlja izostavljamo prvi odjel: o postanku i prestanku braka, dakle nauku o sklapanju ženidbe kao što i onu o rastavi i o raspustu braka. Profesor crkvenoga prava — po starom fakultetskom običaju — napominje i tumači sve što je o tom potrebno znati i de lege lata o. g. z-a.

Prema tomu:

PRVI ODJEL:
O POSTANKU I PRESTANKU BRAKA.

»Vacat«.

DRUGI ODJEL:
PRAVNE POSLJEDICE ŽENIDBE.

I. Posljedice osobne.

§ 1.

Te su za oba ženidbena druga ili jednake: o njima vidi naročito §§ 90. i 44. o. g. z-a; ili su pak različite: o njima sravni §§ 91. i 92. o. g. z-a.

I. Oba ženidbena druga imadu:

1. »jednaku obvezu na »dužnost ženidbenu« odnosno prirodnoga spolnoga općenja. Vlast to ne može iznuditi, da li to može jedan žen. drug — to je sporno u nauci.

2. »jednaku obvezu... na vjernost«.[1]

3. »obvezu... na pristojno zamjenito postupanje.«[2]

4. obvezu, da će »jedan drugomu zamjenito pomagati.«

O osobnim posljedicama ženidbe, jednakim za obje strane, vidi još §§ 135/3. i 141/5. kz (»krivična djela protiv pravosudja«) i § 169/2. kp (oslo-

[1] Posljedice preljuba jesu: kazan (§ 292 kz); ženid. zabrana (§ 13. žen. patenta; po §-u 67. o. g. z-a je preljub ženid. zapreka); razlog rastave (§ 109.) odn. raspusta (§ 115. i 135.); pomanjkanje »testamenti factionis passivae« (§ 543.).

[2] Prema Köstleru, »Das öst. Eherecht«, str. 57., dužnost »zamjenitoga pristojnoga postupanja« nije uopće »rechtlich fassbar«. Prema Ehrenzweigu, l. c., str. 113., se ovdje radi o medjusobnom susretanju bračnih drugova, koje odgovara pravom bračnom životu (»eine der rechten ehelichen Gesinnung entsprechende Behandlung«). Vidi Neumann-Ettenreich, Das öst. Eherecht, str. 67.

bodjavanje od dužnosti svjedočenja). — Za Dalmaciju i Sloveniju srav. još novelirani § 180. o. g. z-a sa §-om 70. tamošnje EntmO.[3] (pristanak[4] drugoga ženid. druga u slučaju posinjenja) i §§ 26., 51. i dr. EntmO. (prijedlog da se oduzme »svojevlasnost«, da se oduzeće »svojevlasnosti« ukine ili promijeni).
[Wolff, Grundriß des öst. bürg. R-s, str. 250. i sl.].

II. Posebna prava i dužnosti muža.

Skup muževih prava sačinjava muževu vlast (Die eheherrliche Gewalt«).[5] Zakon to opisuje riječima: »muž je glava porodice« (§ 91.). Kao takav ima on osobito pravo upravljati kućom. — Iz muževe vlasti proizlazi, da mu u granicama zakona pripada pravo izabrati mjesto stanovanja i odrediti prebivalište. Žena je pak dužna »ići za mužem«, osim da se to od nje, iz temeljitih razloga, ne može očekivati. Ali se pretpostavlja, da je muž kadar i pripravan alimentirati svoju ženu ter osnovati i uzdržavati kuću. — Izljev muževe vlasti je i njegovo pravo tražiti od žene, da ga potpomaže u kućnim poslovima i u tečenju ... — § 92. in f.; konačno i pravo nadzirati kako žena upravlja svojom imovinom — § 1241. in f.[6]

Ako ima muž pravo tražiti od žene da ide u njegovu kuću, njegova je i dužnost, da ju kod sebe primi. — Konačno slijedi iz njegova položaja i dužnost, da ju »u svim prigodama zastupa« (sudsko i izvansudsko zastupanje, ako to žena traži).

[Krasnopolski, l. c. str. 81. i sl.; Anders, Familienrecht, str. 102.].

III. Posebna prava i dužnosti žene. Neka slijede već iz odgovarajućih dužnosti i prava muževih. Povrh toga: žena dobiva muževo ime,[7] državljanstvo[8] i zavičajnost[9] ter podsudnost.[10] U §-u 92. o. g. z-a se kaže, da žena uživa prava muževoga staleža. Mislilo se je u prvom redu na plemstvo. No 4. čl. ustava[11] ne priznaje ni plemtsvo ni titule ni ikakva preimućtva po rodjenju.

Za Dal. i Slov. sravni još novel. §§ 193. i 255. o. g. z-a (pristanak muža, da žena bude tutor).

---

[3] »Entmündigungsordnung«.

[4] »Zustimmung« (nov. § 180. o. g. z-a). Drugo je »Einwilligung« (privoljenje) u smislu §-a 755. o. g. z-a. V. Ehrenzweig, l. c. § 453 N. 20.

[5] Pod muževu vlast dolazi i maloljetna žena, koja gledom na svoju osobu izlazi iz očinske odn. tutorske vlasti (§§ 175. i 260. o. g. z-a).

[6] U Dalm. i Slov. ne može žena bez pristanka muževa biti trgovac (čl. 7. austr. trgov. zakona). I to je izljev muževe vlasti. Po našem trgov. z-u ne treba žena takovo privoljenje muževo. V. § 6. trg. z-a i § 5. z-a o radnjama od 5./XI. 1931.

[7] O tom pobliže naš z. o »ličnim imenima« od 26. II. 1929. (§§ 13. i 14.).

[8] V. § 10. z-a o državljanstvu od 21./IX. 1928.

[9] Kod nas § 12. z-a o grad. općinama (ex (1934.).

[10] V. § 69. zakona o gradj. postupku od 13./VII. 1929.

[11] Ustav od 3. IX. 1931. (čl. 4.).

II. Posljedice imovinsko pravne.

§ 2.

Čitaj ponajprije § 1237. o. g. z-a. Po našem zakonu ostaje dakle imovina žene odn. muža razlučena. Ženidbom se ne dira u njihova vlasnička i koristovna prava. (Sistem razlučenih dobara — »Gütertrennung«). Po zakonu vrijedi prema tomu kod nas ovaj sistem; ipak se naša razlučba dobara približuje sistemu spajanja dobara (»Güterverbindung«) u toliko, što muž dok žena ne prigovori, upravlja ženinim dobrom a da nije dužan polagati račun.

Naročito po našem pravu povlači ženidba slijedeće imovinsko pravne posljedice za sobom:

Ponajprije odredjuje § 1238. o. g. z-a ovo: »...«. Usuprot tomu §-u, a i §§ 91. i 1034. o. g. z-a, nije muž ženin zakonski zastupnik,[1] jer mu zakon ne daje više prava nego što žena hoće (§ 1238.) a ako je žena u svojoj djelatnoj sposobnosti ograničena, ostaje ona pod očinskom odn. može ostati pod tutorskom vlasti (§§ 175. i 260.). Mužu, istina, do ženina opoziva, pripada uprava i uživanje ženine slobodne imovine, ali mu to žena može vazda oduzeti, ma da i ne navede razlog. Stoga se ženini vjerovnici ne moraju na tu upravu odn. uživanje obazirati. Dapače i onda, ako je uprava mužu kao pravo ustupljena, može mu se u »silnim slučajevima« ili ako je pogibelj od štete — oduzeti. O svem tom vidi §§ 1238.—41. o. g. z-a.

Nadalje je muž »dužan davati ženi pristojno uzdržavanje po svojoj imovini« (§ 91.) i onda, ako ona ima svoju vlastitu imovinu. Daje se to »in natura«, a samo pod okolnostima u novcu. Muž je dužan uzdržavati ženu, i ako padne pod stečaj, a to iz onoga što privredi svojim radom ili što mu tko besplatno namijeni (§ 5. steč. zak.).[2] Stečajni upravitelj uz pristanak vjerovničkoga odbora odlučuje, imade li se prezaduženiku i njegovoj porodici davati nužno uzdržavanje iz stečajne mase. Ostavi li žena muža bezrazložno, ne može zahtijevati »uzdržanje« za vrijeme odsustva. Zahtjev na »uzdržanje« je skroz osobne naravi, te se zbog toga ne može zaplijeniti. Zbog toga se, dalje, uzima, da je isključen prijeboj (kompenzacija) protiv onoga, koji reali-

---

[1] V. Ehrenzweig, S., VI. izd., str. 114. i sl. (§ 434.); Neumann-Ettenreich, l. c., str. 77. Anders, Grundriß des Familienrechts, II. izd., str. 38. veli, da muž ima samo prekarno zakonsko pravo zastupati svoju ženu pred sudom i izvan suda u na upravu njezinih paraferna odnosećim se poslovima. To pravo treba lučiti od dužnosti iz §-a 91. in f. (v. gore).

[2] Zakon od 22. XI. 1929.

zuje taj zahtjev.[3] — Iz §-a 44 in f. i §-a 796. o. g. z-a proizlazi, da je i žena dužna uzdržavati muža, koji je za tečenje nesposoban.

[Wolff, l. c. str. 260. i sl., Ehrenzweig, l. c. str. 125. (§ 436.).]

Zatim je sa pravom muževim, upravljati kućanstvom, vezana i dužnost nositi s tim skopčane troškove ter odgovornost za eventualne, za uzdržavanje kućanstva nužne, po ženi učinjene dugove. Ona je takve nabavke ovlaštena činiti na osnovu, starijem njemačkom pravu svojstvene, t. zv. »Schlüsselgewalt« (vlast ključarice), vlasti, koja je prešla i u naš zakon (§ 92.), a sastoji u pravu unutar svoga kućnoga djelokruga poslove muževe obavljati i njega zastupati.[4] — Iz dužnosti ženine, potpomagati muža u kućnim poslovima, proizlazi da ona za to ne može nagradu zahtijevati, jer je ona na to već po zakonu obvezana (§ 92.).

Konačno: u §-u 1237. (o. g. z-a) in f. izrečena je predmnjeva, da tečajem braka inter vivos stečeni imetak »dolazi« od muža. Ta izreka bazira na iskustvu, da je muž tečevna snaga kuće. Ali ona ona ima i svrhu olakšati razlučenje imovine ženidbenih drugova i time smanjiti pogibelji, koje donosi faktično redovno smješanje obih imovinskih masa za ženid. drugove, a još više za njihove vjerovnike. Predmnjevu §-a 1237. obara gruntovnica a i protivna predmnjeva §-a 1247. izr. 1.[5] Vjerovnike štiti pored toga i zakon o pobijanju (v. §§ našega z-a o pob. §§ 2. i 3. i §§ 28. i 30. našega steč. zakona). I naš notariatski zakon (§ 52.) otešćava makinacije ženid. drugova na štetu vjerovnika time da odredjuje, da za valjanost izmedju žen. drugova sklopljene kupnje, promjene, rentovnoga i zajamskoga ugovora ter priznanja duga (jednoga žen. druga naprama drugom) — treba (kao za ženid. ugovore) notariatski akt.

I propisi §§ 1495. o. g. z-a (isključenje početka i nastavka zastare i dosjelosti izmedju žen. drugova), §§ 757.—9. o. g. z-a (zakon. nasljedno pravo) ter §-a 796. o. g. z-a (zahtjev na životu ostaloga žen. druga na pristojno uzdržavanje) — govore o imov. pravnim posljedicama braka.

[Krasnopolski, str. 97. i sl.; Ehrenzweig, § 434, str. 115. N. 42. i § 453., str. 123. i sl.; Wolff, str. 261. i sl.; Anders, Grundr. str. 38. i sl.].

[3] Kod nas je novim zakonom o izvršivanju (od 9. VII. 1930.) stvoreno pravno stanje, kakvo je u Austriji nakon ovršne novele od 1922. Svakako su tvrdnje u tekstu u austr. EO § 291./2. i u našem z-u od 13./I. 1883., § 17. imale jači oslonac. V. Ehrenzweig, VII. izd. § 348., str., 336. i sl. V. i moj prijevod Krainz-ovoga (IV. izdanja) »Općega dijela obveza«, str. 212. i N. 29.

[4] O toj vlasti vidi njem. gradj. zakonik § 1357.; švic. ZGB čl. 163.—5.; ugar. osnova § 28.; češka osnova § 121.

[5] Odatle se tim sigurnije može predmnijevati da je muž u opće stvari odredjene za osobnu porabu ženinu (odijelo, rublje itd.) dao njoj u vlasništvo, a ne samo na porabu. Da li je pak takva namjena darovanje ili nije, ovisi o tom da li ona prelazi ili ne prelazi granicu dužnoga uzdržavanja.

TREĆI ODJEL:

PRAVNE POSLJEDICE RASTAVE I RASPUSTA BRAKA TER PRESTANKA BRAKA SMRĆU JEDNOGA ŽENID. DRUGA.

I. Posljedice osobne.

§ 3.

A. Rastava.[1] Rastavom prestaje: 1. obveza ženid. dužnosti; 2. obveza zamjenito se pomagati (ali uzimajući u obzir krivnju); 3. muževa vlast (njegovo pravo upravljati kućom, pravo tražiti da ga žena slijedi, da ga potpomaže u kućnim poslovima, muževo pr. nadzora nad ženinom imovinom); ali i korelat muževoga prava da ga žena slijedi — dužnost da ju k sebi primi, prestaje rastavom; a isto tako prestaje i muževa dužnost, koja proizlazi iz njegovoga položaja, dužnost naime da ženu u svim prigodama zastupa. Nije li žena potpuno djelatno sposobna, potpada i opet i za svoju osobu pod očinsku odn. tutorsku vlast. — Gore (u §-u 1.) spomenuto — za Dalmaciju i Sloveniju — pravo muževa pristanka da žena bude tutor, nadalje pravo žen. druga da pristane na posinjenje, konačno i pravo prijedloga u postupku za oduzeće svojevlasnosti: sva ta prava prestaju rastavom.[1a]

Ne prestaje rastavom obveza na vjernost[2] i na pristojno zamjenito postupanje. Ženidbom stečeno državljanstvo i zavičajnost ostaju ženi; promjene u državljanstvu ili zavičajnosti muža ne tiču se žene, ali i državljanstvo i zavičajnost žene može samostalno po općim propisima biti promijenjeno. Vidi i §§ 40. i 43. našega z-a o državljanstvu. — Ženina podsudnost ravna se po njezinom vlastitom prebivalištu (§ 69. zakona o gradjan. postupku).

[Ehrenzweig, § 432, str. 91. i sl.; Krasnopolski, str. 117 i sl.; Wolff, str. 252. i sl.].

B. Raspust. Ovdje vrijedi gore pod A. rečeno s time, da raspustom prestaje i obveza na vjernost (kao i posebna medju ženid. drugovima postojeća obveza medjusobnoga pristojnoga postupanja).

Budući raspust razrješuje ženid. vezu, mogu žen. drugovi sklopiti novu ženidbu, u koliko tomu ne stoje nasuprot ograničenja, koja proizlaze, ili mogu proizlaziti, iz prijašnjega braka: iz tazbine, preljuba, supružnoga umorstva, dioničtva pri razlozima za raspust (§ 119.) ter odatle da je jedan

[1] Posebno shvaćanje o odnosu rastave i raspusta zastupa u najnovije vrijeme Lenhoff, Auflösung der Ehe etz., str. 82. i sl.

[1a] Ali rastavljena žena treba (u Dalm. i Sloveniji) pristanak muža, da bude trgovac (Randa, Handelsrecht, § 7. N. 125. i Krasnopolski, str. 117. i sl.).

[2] Drugačije Unger, Zwei Abhandlungen, str. 25.; Wolf, str. 252. i sl.

od ženid. drugova (bivših ili budućih) katolik.[2a] Apstrahirajući od toga kao i od inače postojeće ženid. zapreke, može se svaki ženid. drug odmah opet vjenčati.[3] Ali to ne vrijedi za katolike; za ove se valjano sklopljena ženidba razrješava u pravilu samo smrću.[4] [5]

Glede ženinoga imena nakon raspusta braka odredjuje sad naš z. o ličnim imenima u §-u 14. slijedeće: »ako se brak razvede, žena, koja prema sudskoj odluci nije kriva ili je samo oglašena za sukrivca, pri razvodu braka ima da bira izmedju udadbenoga i svoga djevojačkoga porodičnoga imena; dok u slučaju da sva krivica pada na ženu, moći će porodično ime muževljevo zadržati samo sa njegovim pristankom, inače uzima ponovo svoje djevojačko porodično ime«.

Rastavljeni supruzi mogu vazda ponovno zajedno doći,[6] a raspušteni ponovno jedan s drugim sklopiti brak.[7] U oba slučaja nastupaju opet sve osobne posljedice braka.

C. S m r t. Smrću jednoga žen. druga je, naravno, brak potpuno i za uvijek razriješen. Na životu ostali žen. drug može se opet ženiti. Umre li muž, ostaje ženi njegovo ime, dok se ponovno ne uda.[8] V. i § 14., al. 4. našega z-a o ličnim imenima. Za podsudnost, zavičajnost i državljanstvo vrijedi ono, što je gore kod rastave rečeno. Drugo se razumijeva samo po sebi.

II. Posljedice imovinsko pravne.

§ 4.

A. R a s t a v a. Rastavom: 1. prestaju predmnjeve §§ 1237. in f., 1238. i 1247.; 2. žena gubi vlast ključarice (»Schlüsselgewalt«); 3. § 1495. ne dolazi

[2a] Prema katol. shvaćanju je raspust nekatol. braka samo rastava od stola i postelje. Stoga je brak takvoga ženid. druga sa katolikom nevaljan. I raspušteni žen. drug, ako postane katolik, ne može sklopiti brak sa trećom osobom, dok živi onaj drugi raspušteni ženid. drug. (Impedimentum catholicismi). Imped. catholicismi kod raspuštenih židovskih brakova u opće ne dolazi u obzir.

[3] K ö s t l e r, str. 114.

[4] V. za Hrv. i Slav. i §§ 57. i 58. žen. z-a i §§ 21. sl. ter §§ 201.—4. žen. naputka.

[5] O. g. z. (§ 111.) je u tom pače stroži od kanonskoga prava, koje »matrimonium non consumatum« pod okolnostima razrješava.

[6] Kako — o tom § 65. našega žen. z-a odn. § 110. o. g. z-a — O sporu, koje značenje ima propis, da se »sjedinjenje ima javiti sudu urednomu«, v. na pr. K r a s n o p o l s k i, str. 122. i sl.

[7] V. K ö s t l e r, str. 115. Glede »sjedinjenja raspuštenoga muža i žene« v. § 118. o. g. z-a i § 72. žen. z-a ter D e r e n č i n o v Tumač, str. 469. i sl.

[8] K ö s t l e r, str. 117.

do uporabe;[1] 4. žena ne može tražiti običajno uzdržavanje prema §-u 1243. (ovo naime pretpostavlja, da je žena živila u kući muževoj ili je to barem mogla zahtijevati); 5. svojom krivnjom rastavljeni ženidbeni drug gubi zak. nasljedno pravo (§ 759.)[2] i zahtjev na pristojno uzdržavanje (§ 796.);[3] 6. Ako je rastava uslijedila sporazumno,[4] odlučan je i glede »uzdržanja« u prvom redu medjusobni sporazumak.[5] Nisu li uglavci o uzdržanju bili valjani ili ako u istinu u opće nisu bili učinjeni, rastava ne utječe na ženin alimentac. zahtjev — ona može zahtijevati »pristojno uzdržanje« prema §-u 91. o. g. z-a;[6] 7. Kod rastave »bez porazumljenja«, osudom rastavljenih ženid. drugova,[7] treba lučiti: a) žena rastavljena jedino vlastitom krivnjom ne može zahtijevati »uzdržanje« (ni pristojno ni nužno); b) u pravilu vrijedi isto u slučaju rastave obostranom krivnjom. V. ali dvor. dekret od 4. V. 1841., dodatak br. 74.; c) nije li žena kriva rastavi, zadržaje prema mužu zahtjev na ugovoreno ili pak na zakonu osnovano pristojno »uzdržanje« — bez obzira na to, da li je muž kriv ili nije kriv rastavi ili da li žena ima ili nema vlastiti imetak (§ 1264.);[8] 8. pravna djela izmedju rastavljenih ženid. drugova podvrgnuta su pobijanju u smislu § 2. toč. 3. naš. zakona o pobijanju i §-a 28. toč. 3. naš. stečaj. z-a.[9]

B. R a s p u s t. Gore (A) pod 1—4 rečeno vrijedi i ovdje. Raspušteni ženid. drug, ako i nije kriv, nema zak. nasljedn. prava (§§ 757.—9. i § 1266. o. g. z-a) ni zahtjev na nedostajuće pristojno »uzdržanje«. — Raspuštenica nema u pravilu ni za života muževa zahtjev na »uzdržanje«. To vrijedi, ako je brak razriješen zbog »nepredobive mržnje« po §-u 115. ili po §-u 133. o.

[1] Prijeporno.

[2] Za Dalm. i Sloveniju pripominjem: Nov. § 759. veže to na predaju tužbe na rastavu, ako se tužbi zadovolji. — I pravo na zak. prelegat, koji ima po noveli (§ 758.) žen. drug, gubi se na jednaki način (nov. § 759.).

[3] Za Dalm. i Sloveniju v. nov. § 796.

[4] O tome §§ 103., 105. i 106. o. g. z-a. Kod nas u Hrvatskoj vrijedi u tom pogledu za katolike žen. zakon i naputak. No po tim propisima je sporazumna rastava samo iznimno dopuštena a i nepraktična. O tom žen. naputak § 206., a glede imov. posljedica dolazi do uporabe §§ 62.—4. ž. z-a. Sravni i S c h u l t e, Lehrbuch des kat. u. ev. Kirchenrechts (4. izd.) str. 423. i sl. S t u b e n r a u c h, Komm. 2. izd. sv. I./1. str. 230. Ispor. i D e r e n č i n, I., str. 434. i sl. ter R u š n o v - P o s i l o v i ć, Tumač, I. str. 191.

[5] Pobliže o tom K r a s n o p o l s k i, str. 119. i sl.

[6] Sporno. V. K r a s n o p o l s k i, str. 120., N. 1. s jedne a E h r e n z w e i g, § 432., str. 84. s druge strane. Kao u tekstu, pored drugih, K r a s n o p o l s k i, l. c. i K ö s t l e r, str. 96.

[7] O tom §§ 107. i sl. o. g. z-a, a za katolike u Hrvatskoj §§ 59. i 66. žen. z-a ter žen. naputak §§ 207.—43.

[8] Od duhovnoga suda izrečena rastava ima »sve pravne posljedice, koje se po postojećih zakonih utemeljuju rastavom sudbenom«. Srav. pobliže §§ 62.—4. i 66.—71. žen. z-a i §§ 244. i 245. žen. naputka. Ispor. i D e r e n č i n, I. str. 445. i sl.; R u š n o v - P o s i l o v i ć, str. 199. i sl.; S t u b e n r a u c h (2. izd.) I./1., str. 241.

[9] Gore (§ 2. in f.) u §-u 52. naš. notar. z-a sadržani propis forme vrijedi i za rastavljene žen. drugove.

g. z-a — u svakom slučaju (dakle i, ako je jedino muž kriv). Ako je pak raspust uslijedio povodom tužbe sa jedne strane, nekrivomu žen. drugu pristoji »puno zadovoljenje« (§ 1266.). — Gore spomenuti propisi o pobijanju prav. poslova ne vrijede za raspuštene ženid. drugove.[10]

O štetnim prav. posljedicama preranoga ponovnoga braka vidi §§ 120. i 121. o. g. z-a i §§ 76. i 77. ženid. zakona.

Odnosno katolika kod nas u Hrvatskoj primjećujem: već gore (§ 3. kod i u N. 4. i 5.) rekao sam glede toga, da se valjano sklopljeni brak razvrgava u pravilu samo smrću i da je u tom gradjan. zak. (§ 111.)[11] stroži od kanonskoga prava katoličke crkve. Ovo potonje naime dopušta (pod okolnostima) razvrgnuće nekonsumiranoga braka položenjem »svečanih zavjeta« po jednom od bračnih drugova.[12] Drugoj žen. stranci ostaje u tom slučaju (dok se ne oženi ili ne uda) »pravo na pristojno uzdržavanje«.[13]

C. Smrt. Nakon smrti pristoji: 1. udovi »običajno uzdržavanje« prema §-u 1243. o. g. z-a. V. taj § i slijedeći § 1244.; 2. na životu preostalomu žen. drugu (mužu ili ženi) »nedostajuće pristojno uzdržavanje« u smislu §-a 796. o. g. z-a. V. taj §. Dodajemo: pretpostavlja se, da je valjani brak trajao do smrti drugoga supruga. Dakle, ako je brak raspušten, ne može se tražiti »uzdržanje«; ako je rastavljen, odlučuje krivnja, dok sporazumna rastava ovaj zahtjev ne tangira. Ako je jednostranom razredbom posljednje volje umrloga žen. druga na životu ostalomu žen. drugu osigurano pristojno »uzdržanje«, doista ne može ovaj zahtijevati »uzdržanje« u smislu §-a 796., ali ne za to što fali pretpostavka da nije ugovoreno nikakvo opskrbljenje, već za to, jer manjka pretpostavka »nedostajućega uzdržanja«. — Zahtjev na »uzdržanje« nije[14] surogat zahtjeva na nužni dio, prema tomu nije glede maksimuma ograničen na ono, što bi ab intestato pristojalo na životu ostalomu žen. drugu,[15] a i indignitet nije ovdje od upliva. — Ovaj zahtjev ima prednost pred zahtjevima nasljednika i legatara.[16] Konačno: ovaj zahtjev pristoji ženid. drugu i kod zakon. nasljedovanja, ako ono što ovoga ide po zakonu, ne dostaje za pristojno »uzdržanje«.[17] — Glede Dalmacije i Slovenije v. novel. § 796. (Nov. I., § 71.).[18] [Krasnopolski, str. 126. i sl.].

O pravnim posljedicama ponovne ženidbe ispor. §§ 255.[19] (glede tutorstva), 796. (glede zahtjeva na pristojno uzdržanje), 1244. (gubitak udovičke plaće) i 1257. (glede prava advitaliteta) o. g. z-a.

[10] U predjašnjoj (9.) noti spomenuti propis ne vrijedi za raspuštene ženid. drugove.

[11] Pobliže o tom na pr. Krasnopolski, str. 123. i sl. i Derenčin, I. str. 451. i sl.

[12] V. §§ 21. i 201.—4. žen. naputka.

[13] V. § 58. žen. zakona.

[14] Prijeporno.

[15] Prijeporno.

[16] Prijeporno.

[17] Sporno.

[18] Njime su riješena važna sporna pitanja našega staroga §-a 796.

[19] Za Dalm. i Slov. vidi sada novel. § 255. (Nov. I., § 28.).

ČETVRTI ODJEL:

O ŽENIDBENIM UGOVORIMA (PACTA NUPTIALIA).

Pojam.

§ 5.

Čitaj § 1217.[1] Mi ćemo reći: Žen. ugovorima nazivamo uglavke ženidbeno imovinske (»ehegüterrechtliche«), ako ih sklopiše žen. drugovi ili zaručnici medjusobno ili jedan žen. drug. odn. zaručnik na korist drugoga a sa trećom osobom. Namjena za žen. kućanstvo[2] sačinjava pri tom vazda potrebnu sadržinu ovih ugovora. Žen. ugovor može sastojati: 1. u posebnom uglavku, a da načelno ostaje pri stanju dobara, koje zakon propisuje (na pr. osnutak miraza pored razlučene imovine žen. drugova); 2. u osnutku imovinskoga stanja na osnovu ugovora; 3. u ukinuću ili promjeni ovakvih ugovora [Wolff, str. 261.].

Prema našem notarijatskom zakonu (§ 52., toč. 1.) traži se za valjanost žen. ugovora notarijatski akt.

Vrste:

a) Miraz.

§ 6.

Definiciju miraza sadržaje § 1218. o. g. z-a, te kaže: »Pod mirazom se razumijeva ona imovina, što žena ili za nju treći tko daje ili obećava mužu, da bi lakše uzdržao troškove skopčane sa ženidbom«. Povrh toga govori naš zakon o mirazu poglavito u §§ 1219.—29. ter 1245. i 1260. Čitaj najprije te §§.

Pokraj toga ad § 1218.:

Miraz daje ili obećava mužu žena ili za nju treći tko. Miraz se dakle osniva stvarnim ili obligatornim ugovorom. »Za nju« (za ženu) znači u interesu, u prilog žene, a ne u ime, kao zastupnik nježin. Pravne posljedice nastaju uvijek neposredno za ženu, a ugovorna stranka (jedna od njih) je uvijek muž. Prema tomu kćeri učinjeno obećanje miraza nije miraz u smislu § 1218. o. g. z-a.

Ad § 1220.: Nema li nevjesta dovoljno vlastite imovine za pristojni miraz, obvezuje zakon njezine roditelje, da doprinesu iz svoje imovine za nedostajući

[1] Anders, Grundr. (I. izd.) str. 29. veli za taj §: »Ungenau § 1217; den Redaktoren fehlte ein klarer Begriff«. V. i njegov »Familienrecht« str. 111. V. i II. izd. njegovoga »Grundr.«, str. 41.

[2] Wolf na str. 300. veli, da je nasljedna pogodba »Ehepakt«. Kako se to slaže sa »namjenom« za žen. kućanstvo« ? (Wolf, str. 261.).

*

miraz, prem ova imovina postaje mirazom (u pravom smislu riječi) tek osnutkom (»durch Bestellung«), dakle odnosnim žen. paktom.[1]

Ad § 1221. »Prošnja« (»Ansuchen«) da se po sudu odredi primjereni miraz, može se realizirati samo izvanparbeno (verb.: »ne istražujući potanko«). Pripada ona pak prije vjenčanja obim vjerenicima (»Brautpersonen«). Zakonodavac naime drži, da je lakše vjereniku zbog zahtjeva vjerenice[1a] zvati oca pred sud. No isti razlog postoji i nakon sklopljene ženidbe. Dakle i nakon ženidbe može muž realizovati taj ženin zahtjev.[1b] Konačno: § 1221. dolazi do primjene i u slučajevima gdje udata kći ili unuka realizuje prošnju, da se odredi primjereni miraz.[1c]

Ad. 1224. Obećaju li roditelji maloljetne zaručnice zaručniku miraz, uzima se — ako zaručnica ima dovoljno imovine — u dvojbi da je miraz bio odredjen iz njezine vlastite imovine.

Ad § 1225. Iz 1. izreke ovoga §-a slijedi, da muž može »iskati« miraz samo na osnovu žen. pakta — a ne na temelju samoga zakona. To može biti prije i poslije[2] sklopljene ženidbe.

Ad § 1226. Prema §-u 54. naš. stečaj. zakona može žena činjenicu da je mužu, stečaj. dužniku, predat miraz, dokazivati samo sa ispravama, koje su izdate, u obliku zakonom propisanom, još u vrijeme kad je miraz bio primljen ili najkasnije 2 godine prije otvorenja stečaja. Datum privatne isprave, kojom se potvrdjuje prijem miraza, ne daje sam po sebi dovoljan dokaz.

Ali prema §-u 1260. o. g. z-a ne može žena — ako se za muževljeva života otvori stečaj nad njegovom imovinom — tražiti povratak miraza, već samo

[1] Riječ »miraz« dolazi u ovom §-u u nepravom smislu [Anders, str. 42.]. I u ugovoru rabi se riječ »miraz« i prije nego li je ovaj osnovan (»bestellt«), a misli se pritom na kapital, koji se misli, prije ili poslije, upotrebiti in dotem. Ali treba lučiti dotiranje od osnivanja »dos«-a (»Dotierung — Dosbestellung«). Ascendenti udovoljili su svojoj dotacionoj dužnosti, čim su kćer dotirali, i ako nisu osnovali »dos«. Roditelji su na pr. udovoljili toj dužnosti čim su svojoj punoljetnoj kćeri uručili odgovarajući kapital, i ako iz njega nije nikad nastala »dos«. Dotirati se može samo ženska, a osnovati se može »dos« samo sa muškarcem (Pfaff-Hofmann, Komm. II. str. 455. i sl.) Svako osnivanje miraza sadržaje i dotiranje (osim kad žena sama osnuje »dos«), ali svako dotiranje ne obuhvaća osnivanje »dos«-a. Žena ima zakonski, i to obiteljskopravni, zahtjev na dotiranje. Oni koji su na to obvezani, udovoljuju mu osnutkom »dos«-a ili namjenom objekta sposobnoga za »dos«. Puko dotiranje nije ženidbeni pakt.

[1a] Legitimacija za postupak (»Verfahrenslegitimation«). Klang-Lenhof, K. ad § 1221.; str. 593., V., N. 32.

[1b] Drugačije Krasnopolski, str. 161.

[1c] GlUNF br. 2966.

[2] Riječi: »prije nego se sklopi ženidba« zavode. »U istinu se je htjelo reći, da muž ne može tražiti naknadu za potrošak u braku, ako to nije ugovoreno prije sklopljene ženidbe u formi uglavka o mirazu« (»In Form einer Heiratsgutberedung«). Krainz, II. izd., § 437., N. 16.

osiguranje za slučaj, ako bi se ženidba razriješila. Osim toga može žena tražiti — u koliko se ne dokaže da je kriva muževom nazatku u imovini — od dana otvorenja stečaja uživanje (»Genuß«) udovičke plaće, a ako ova nije ugovorena, uživanje miraza. Ako je miraz prešao u vlastnost muževu, žena je stečajni vjerovnik i može tražiti osiguranje odnosno kamate stečajne kvote, koja otpada na miraz.

Ad §§ 1227.—9. Predmet miraza je sve što ima vrijednost promjene ili vrijednost porabe. Muž postaje vlasnik potrošnih stvari (napose novca) ili »vlasnik« tražbina sačinjavajućih predmet miraza, a uživalac ostalih stvari (i prava), koji postaju ili ostaju, ako ih treći nije pridržao, ženina vlastnost. Prigodom restitucije miraza, muž, koji je postao vlasnik, vraća: od potrošnih stvari tantundem eiusdem generis; od tražbine ima isplaćeno in genere restituirati; od res venditionis causa aestimatae mora vratiti utanačenu vrijednost. Ako je pak muž bio samo uživalac, ima restituirati prema §-u 519. o. g. z-a. Dotis causa mužu otpušteni dugovi ožive u vrijeme restitucije.

Konačno da spomenemo još neka pitanja odnosno miraza. Takvo je pitanje:

I. Osiguranje miraza. Po našem z-u nema žena za svoju miraznu tražbinu zak. založno pravo. Paragraf 1245. o. g. z-a sadržaje samo ustanovu o pravu odn. dužnosti tražiti za miraz primjereno osiguranje. V. taj §.[1] K tomu još napominjem: 1. K osobama, koje mogu oprostiti od osiguranja miraza samo sa nadtutorstvenim privoljenjem — spada i otac nesamosvojne nevjeste, ako je osnovao miraz iz njezine imovine. 2. I žena ima pravo tražiti osiguranje za nju osnovanoga miraza, prem to § 1245. ne spominje. I to: ako je miraz osnovan od ascendenta, koji je na to obvezan, može punoljetna nevjesta tražiti osiguranje pri predaji miraza. Nakon predaje pristoji joj to pravo — bilo dos necessaria ili voluntaria — pod istim pretpostavama, pod kojima može vjerovnik tražiti osiguranje svoje tražbine. 3. Ako je miraz predan za malodobnicu bez osiguranja, može se ovo tražiti — dok je žena malodobna — i nakon osnutka i bez dokaza nastale pogibelji.[2]

II. Na pitanje, da li u namjeni miraza leži darovanje, odgovaramo: koliko miraz ima služiti za olakšanje bračnih troškova, nije to darovanje mužu. No

[1] Ad verb.: »bei der Uebergabe« veli Ehrenzweig, S. VI. izd., § 439. (str. 140. i sl.): Ipak se ovdje ne može govoriti o zak. zahtjevu na osiguranje miraza. Samo onda je muž obvezan na osiguranje, ako je to obećao. —, Drugačije jest, ako je naknadno »nastala pogibao«. Tu postoji zak. zahtjev na osiguranje. Nu ovaj je uslijed §-a 30., t. 3. i 4. našega steč. z-a izgubio mnogo od svoje važnosti. Po tim propisima ne smeta vjerovnike (njihovo pr. pobijanja) ova zak. dužnost. Osiguranje miraza u slučaja pogibelji insolvencije može se pobijati, akoprem se po zakonu (§ 1245.) na zahtjev mora prestirati. Zakonska dužnost isključuje pobijanje samo u slučaju prestanka bračne zajednice. Tako se na pr. povratak miraza u slučaju raspusta braka (§ 1266.) ne može pobijati. Ehrenzweig, VI. izd. S., § 439., str. 141. i sl. ter § 411., str. 645. i VII. izd., § 411., str. 710.

[2] Drugačije Ehrenzweig, l. c. str. 141., N. 29.

ako je miraz dao na to davanje neobvezani, time da nakon ukinuća ženid. zajednice ima pripasti jednomu ženid. drugu ili njegovim nasljednicima — predleži darovanje. Isto tako možemo smatrati osnutak miraza po neobvezanom već za trajanja braka darovanjem za ženu.

[Krasnopolski IV., str. 153. i sl.; Ehrenzweig, VI. izd. §§ 438. i 439.; Wolff, str. 263. i sl.; Stubenrauch, ad § 1229. (VIII. izd.).]

b) Uzmirazje.*

§ 7.

O tom v. §§ 1230. i 1231. o. g. z-a. Uzmirazje je dakle od »muža ili od trećega ženi, za slučaj njezinoga preživljenja, u svrhu povećanja miraza odredjena opskrba«.

Počiva taj prav. institut na veoma labavoj osnovci; čini se da je upriličen dijelom prema donaciji propter nuptias rim. prava a dijelom prema njemačko prav. protuzapisu (»Gegenvermächtnis«).[1] Svrha mu je opskrbiti udovicu.

Uzmirazje pristoji ženi, ako muža preživi,[2] i zbog toga pristoji joj tek nakon njegove smrti. Samo u slučaju raspusta može žena — ako nije kriva — dobiti uzmirazje već za života muževa. U tom slučaju pristoji naime zakonitomu drugu sve što mu je u ženid. ugovorima obećano za slučaj njegovoga preživljenja (§ 1266.; 2. izr.).

Tečajem braka ima žena samo eventualno pravo, uvjetovano tim, da muž umre prije nje, dakle suspenzivno uvjetno pravo (tražbinu, uživanje, vlasništvo).[3]

Uzmirazje pretpostavlja osnutak, ali ne predaju miraza.[4] To slijedi iz riječi: »na umnoženje miraza« (§ 1230.).[5]**

* »Widerlage« — contrados.

[1] Krasnopolski, str. 179. i sl. uči: Uzmirazje niti je darovanje (napose nije to darovanje mortis c.) niti je to protuzapis, već je prav. pojam sui generis — vrsta udovičke opskrbe.

[2] I onda, ako miraz, za slučaj da muž preživi ženu, ne pripadne njemu već, šta redovito i biva, ženinim nasljednicima.

[3] Ehrenzweig, S., VI. izd., § 444. (str. 158. i sl.) veli: Uzmirazje je kapital, koji ima žena dobiti u »slobodno vlasništvo« (§ 1230.). Napose ne može uzmirazje sastojati u uživanju ili u renti — to bi bila udovička plaća ili advitalitesko pravo. Davanje u vlasništvo sačinjava biće uzmirazja.

[4] Ehrenzweig, l. c., str. 159. I to je prijeporno.

[5] To im i jest jedino značenje. Uzmirazje pretpostavlja pojmovno osnutak miraza (a taj je osnovan već obećanjem). V. Krasnopolski, l. c. str. 178.

** Paragraf 1231. in f. spominje i »opremu«. V. taj §. To je dakle namjena (»Gabe«) roditeljâ sinu povodom ženidbe. To je njihova na zakonu osnovana dužnost. Svrha toj namjeni (koja sastoji u gotovom novcu ili u drugim imov. objektima) jest, da si sin s pomoćju toga uredi bračno kućanstvo. Davanje opreme nije darovanje. Načela o dužnosti dotiranja dolaze ovdje do primjene. Pojmovno imadu oprema i miraz samo zajedničku svrhu. U pravilu je oprema potpuno vlasništvo muža i žena nema na to po zakonu nikakvo pravo.

[Anders, Grundr. d. Familienrechts, II. izd., str. 47.; Stubenrauch ad § 1230.; Ehrenzweig, l. c. str. 160.; Krasnopolski, str. 180.].

c) Jutrenji dar.

§ 8.

O tom § 1232. o. g. z-a. Jutrenji dar je podjedno žen. ugovor i darovanje. Zbog ovoga potonjega vrijedi za nj § 943. o. g. z-a (v. sada § 52/4. z-a o notarima); zbog prvoga pak dijeli on u slučaju proglašenja nevaljanosti braka, rastave i raspusta sudbinu ostalih ženid. ugovorâ.

Prema riječima z-a je sporno, da li se jut. dar obećaje ili daje prvo jutro.[1]

U dvojbi se predmnijeva, da je j. dar predan unutar prvih triju bračnih godina — protiv pravila da vjerovnik ne mora dokazivati neplatež svoje tražbine.

[Ehrenzweig, § 441.; Krasnopolski, § 37; Anders, str. 49.; Wolff, I. izd. ad § 1232.].

d. Zajednica dobara.

§ 9.

Vidi ponajprije §§ 1233.—1236. o. g. z-a. Treba odmah primijetiti, da se od tih §§-a odnose §§ 1234.—6. samo na zajednicu dobara za slučaj smrti. §§ 1233. i 1262.—6. primjenjuju se doduše i na z. d. medju živima, jer se to ne protivi ni riječima ni smislu, ali oni normiraju samo formu, opseg ter pod stanovitim pretpostavama nastupilo ukinuće i razlučenje z. d.[1] Stoga se prepire pod kojim prav. zasadama stoji z. d. inter vivos, koja se bez sumnje može takodjer ugovoriti. Načela o zajednici vlasništva nisu ovdje po sebi uporabiva, a isto tako ni pravila o društvenom ugovoru (v. § 1180.). Prema tomu nema dakle u našem z-u norma o djelovanju z. d. inter vivos, te je kolebanje teorije i prakse u tim pitanjima razumljivo.

I. Zajednica dobara nastaje ugovorom, kojemu je predmet imovina obih žen. drugova, a ne odredjeno dobro ili više specijalno odredjenih objekata jednoga žen. druga ili imovina, koju jedan žen. drug u brak unaša ili stekao bude.

[1] Na potonje se je mislilo, dočim je prvo historijski ispravnije. — Prema Andersu je prvo jutro »dies ad quem«. No obećati se može i prije prvoga jutra kao i prije sklapanja ženidbe. U tom slučaju je termin za činidbu onaj, koji je ugovoren; inače pak je termin za činidbu početak dana, koji slijedi iza sklopljene ženidbe.

[1] Kafka, Gütergemeinschaft, str. 169. i sl.

II. Gledom na opseg razlikujemo:

a) o p ć e n i t u (univerzalnu) z a j e d n i c u d o b a r a. Ova nastaje, ako se ugovorom izrijekom veli, da se zajedničkom ima smatrati ne samo sadašnja nego i buduća imovina. Pobliže v. §§ 1233. i 1177.

b) p a r t i k u l a r n a z a j e d n i c a, koja se odnosi samo na sadašnju ili samo na buduću imovinu. Vrsta partikularne zajednice dobara je zajednica imovine stečene tečajem braka (zajednica acquaestus). O inventaru, koji se ima sačiniti u svrhu olakšanja dokaza za svojevremeno razlučenje — v. § 1178.

U oba slučaja ostaje izvan zajednice dobro, koje je odatle isključeno ili prema naravi stvari ili na osnovu pr. propisa (»Sondergut« — na pr. fideikomisna dobra, usus i dr.). Nadalje stanovita dobra, koja mogu biti isključena iz zajednice na osnovu posebnoga uglavka (»Vorbehaltsgut«). Naročito može u osnivanju miraza, uzmirazja ili udovičke plaće ležati osnutak ovakvoga »priuzdržanoga« dobra.

III. Gledom na pravne posljedice može se pod zajednicom dobra razumijevati ili z a j e d n i c a d o b a r a tek z a s l u č a j s m r t i ili z a j e d n i c a d o b a r a, koja nastaje već m e d j u ž i v i m a tečajem braka.

Namjera zakonodavca bila je da svaka ženid. z. dobara treba da ima samo posljedice zajednice za slučaj smrti, te se je riječju »redovito« u §-u 1234. htjelo uputiti samo na posebni propis §-a 1236. glede nekretninâ. No ova namjera zakonodavca nije došla u samom z-u do adekvatnoga izražaja, te se može ustvrditi, da se po našem z-u može pravovaljano ugovoriti žen. z. d. medju živima. Samo moraju stranke — pošto ima 1. izr. §-a 1234. karakter dispozitivne prav. zasade — svoju volju, da hoće osnovati z. d., koja će dejstvovati već medju živima, izrijekom očitovati.

IV. Zajednica dobara z a s l u č a j s m r t i.

Njome dobiva na životu ostali žen. drug zahtjev da ono što ostane, od u zajednicu povučene imovine, u pola[1] razdijeli sa pokojnikovim nasljednicima. Tečajem braka ova zajednica nema načelno nikakvih prav. posljedica. Svaki žen. drug ostaje gospodar svoje imovine i nosilac prava, koja je stekao tečajem braka, ter jedini dužnik dugova, koje je načinio.

Svaki žen. drug može za života po volji raspolagati sa svojom imovinom. Zajedničko je samo ono što ostane nakon smrti jednoga. Žen. drugovi mogu međusobno sklapati prav. poslove; samo ovi smrću jednoga gube svoje dejstvo, jer odatle proizlazeća prava i obveze postaju zajednički, te se medju se ukidaju.

[1] Prijeporno, da li se može ugovoriti i druga kvota.

O g r a n i č e n j e raspoložbe inter vivos nastaje u slučaju §-a 1236. upisom u gruntovnicu »prava na zajednicu«. Ovo se unosi uknjižbom odn. predbilježbom na teretovnici.[1a] No taj § spada medju one, koji su osobito nesrećno stilizovani, te čini pri dogmatskoj izradbi najveće poteškoće.[2][3] K r a s n o p o l s k i veli: upisom — o tom govori § 1236. — dobiva u zajednicu dobra preuzeti žen. drug »stvarno pravo na polovinu sućanstva pomenutoga dobra«; dakle zapravo apsolutno dejstvujuće pravo na stečenje vlasničtva polovine dobra.[4] »Drugi pak zakoniti drug«, t. j. onaj, koji u zajednicu uzima, »u toj polovini nikako razredjivati ne može«; stoga ne može ni kasniji hipotekarni vjerovnik na tu polovinu voditi ovrhu.

Kako pravo u zajednicu uzetoga žen. druga zahvaća samo sućanstvo dobra, nema ovaj tečajem braka nikakav zahtjev na koristi toga dobra (§ 1236.). S toga ne može on pravo drugoga supruga na te koristi učiniti iluzornim time da svoje pravo otudji, niti on može pravo na koristi tečajem braka prenijeti na drugoga. »Pošto umre muž ili žena, pristoji drugu, koji ga je preživio, odmah slobodna vlasnost dijela svojega« (§ 1236.). Tim se je htjelo reći, da se odnosno dobro smrću jednoga žen. druga idealno podijeli izmedju preživjeloga žen. druga i nasljednika prije umrloga (žen. druga), te nastaje suvlasništvo sa svim svojim posljedicama.

Prema do sada rečenom čini § 1236. iznimku od pravila, da zajednica za slučaj smrti nema posljedica dok ženid. drugovi žive. Daljne iznimke od toga pravila su sadržane u §§ 1262. i 1266. Prema §-u 1262. se zajednici podvržena imovina, bude li otvoren stečaj nad imovinom muža ili žene, dijeli isto kao poslije smrti. Isto biva i u slučaju raspusta krivnjom jednoga žen. druga (§ 1266. izr. 3.).

V. O p ć a z a j e d n i c a d. m e d j u ž i v i m a. Ovdje postaju stvari, prava i dugovi jednoga i drugoga ženid. druga zajednički. Izuzimaju se dobra i prava, koja se ne mogu slobodno otudjiti; ali prihod njihov ide u zajednicu. — Odnosno aktivâ ima svaki žen. drug osobno pravo, da mu se ustupi u vlasništvo nekretnina; pokretnine stiče već »predajom očitovanjem«. Za

[1a] Pitanje, kako se uknjižuje »pravo na zajednicu«, ovisi o konstrukciji toga prava, te je, kao i ova potonja, sporno. V. A n d e r s, l. c. str. 54. i K r a s n o p o l s k i, l. c. str. 196., N. 9.

[2] K a f k a, l. c., str. 298

[3] Da se stoga pisci u njegovom tumačenju u mnogom razilaze — lahko je razumjeti. Literatura kod K r a s n o p o l s k o g a: IV. str. 195., N. 8. i E h r e n z w e i g, 6. izd., § 446, N. 23.

[4] Drugi vele: upisom prava na zajednicu dobiva dotični žen. drug odmah suvlasništvo ograničeno uživanjem drugoga ženid. druga; ili opet suvlasništvo sa »dies a quo«; ili opet »condominium dormiens«, nad kojim se za života drugoga žen. druga ne smije voditi ovrha, iz kojega odnosni žen. drug za života drugoga žen druga ne smije vući koristi, njima otudjenjem ili zalaganjem raspolagati.

kasnije stečenje pokretninâ ili tražbinâ i drugih otudjivih prava, ne treba ni predaje ni cesije, jer se mora — dok se protivno ne dokaže — uzeti da jedan žen. drug hoće steći i u ime drugoga, a na to ga zajednica dobara ovlašćuje. Žen. drug nije ovlašten da otudji svoj dio vlasničtva bez privoljenja drugoga žen. druga (no ova propusna dužnost nema stvarnoga djelovanja). — Uprava zajednice pristoji mužu (§ 1238.), dok žena tomu ne prigovori. Trećemu se može dati uprava samo u »silnim slučajevima ili kad je pogibao od kakove štete« (§ 1241). — Odnosno pasiva: vjerovnik može oba ž. druga smatrati svojim dužnicima i namiriti se za svoju tražbinu iz zajednice. Ali za dugove, koji se samo jednoga ž. druga tiču (za delikte), odgovara drugi žen. drug u toliko ograničeno, što može biti odsudjen pod inakom ovrhom na zajedničku imovinu. Nakon ukinuća zajednice odgovara jedan žen. drug za dugove, koje je drugi načinio, u koliko dotiče dio, koji mu je dopitan iz zajednice. — Zbog zajednice prava i dužnosti ne mogu žen. drugovi medjusobno sklapati obligatorne ugovore — u koliko se ne radi o osnutku dobra, koje ima biti isključeno iz zajednice (»Vorbehaltsgut«).

VI. Partikularna zajednica medju živima. Tu imamo tri imovinske mase: zajedničku imovinu i zasebnu imovinu muža ter zasebnu imovinu žene. Za onu prvu vrijede smislu primjereno načela o općoj zajednici dobara. Za zajedničke dugove odgovaraju sve tri mase, a za dug pojedinoga žen. druga odgovara njegova posebna imovina i njegova kvota na zajedničkom dobru. Drugi ženid. drug odgovara po zakonu sa svojim dijelom onda, ako je dug bio »obraćen na korist dobra zajedničkoga« (§ 1235.).

VII. Razlučenje zajednice. U slučaju smrti jednoga žen. druga dijeli se zajednici podvržena imovina, u koliko nije drugačije ugovoreno, u pola izmedju u životu ostaloga žen. druga i nasljednika njegovoga pokojnoga druga. Dioba biva, prema razlici objekata, u naravi ili u vrijednosti. Glede dugova v. § 1235.

Ako je pored općenite zajednice bio osnovan miraz ili uzmirazje, treba miraz — ako pripada ženi — i uzmirazje, kao prava tražbine u korist žene, unaprijed odbiti ter tek ostatak kao zajednici podvrženu imovinu razdijeliti.

U slučaju raspusta braka sudskom rješidbom uslijed krivnje muža ili žene — imovina podvržena zajednici dijeli se — na zahtjev nedužnoga — isto kao poslije smrti.

Padne li jedan žen. drug pod stečaj, zajednička imovina dijeli se kao poslije smrti[5] (§ 1262.). U slučaju partikularne zajednice princip taj ne pravi teškoća. No kod opće zajednice inter vivos može nastati insolvencija tek kad imovina obojice žen. drugova ne dostaje za namirenje vjerovnika. Tu

[5] U pojedinostima prijeporno.

dakako ne će ostati ništa za razdiobu medju žen. drugovima, ali uporaba principa diobe time nije isključena. No ako se radi o zajednici mortis c., jedan žen. drug tečajem braka ne odgovara za dugove drugoga. Moguće je dakle da je jedan bez dugova a drugi prezadužen, te nakon odbitka dugova od aktivâ, ostaje još aktivâ za podjelu.[5a] Tomu može aktivni žen. drug predusresti time, da preuzme dugove svoga ženid. druga. Na taj način je otklonio za se nepovoljnu razdiobu čistih aktiva.

[Krasnopolski, l. c. str. 181., 188., 189. N. 6., 191. N. 1., 199. i sl.; Ehrenzweig, VI. izd., sv. 2./2. str. 133.; Wolff, str. 267.; Mayr, l. c. str. 52., 78. i sl., 80. i sl.; Krainz, S., II. izd. § 436.].

e. Ugovor o upravi i uživanju »slobodne« imovine (parafernalnoga dobra) po mužu.

§ 10.

Vidi §§ 1238.—41. Pod »slobodnom« imovinom (parafernalnim dobrom) razumijevamo onu imovinu, koju žena ima izvan miraza;[1] dakle, ako nema ženidbenih ugovora, cijelu njezinu imovinu, a u slučaju zajednice ne samo ono što je odatle isključeno ili prema naravi stvari ili na osnovu pravnih propisa (t. zv. »Sondergut«), već i ženin udio na zajedničkoj imovini.[2]

Iz saveza gore citiranih norma napose odnosa §§ 1238. i 1239. prema 1240. i 1241. proizlazi: 1. obični mandat (slobodno opozivi i na polaganje računa obvezujući) nastaje, ako muž prenese upravu imovine na ženu; 2. ako je žena ustupila mužu izrijekom uživanje svoga parafernalnoga dobra, a ipak je sama pobirala plodove — ne treba, dok muž ne prigovori, polagati račun (uzima se naime, da predleži mučke učinjeno darovanje sa strane muža); 3. ako je žena ustupila ženidbenim ugovorom »izrijekom i za uvijek« upravu ili uživanje svojih paraferna ili oboje, načela mandata ne dolaze do uporabe. Muž dobiva za vrijeme braka čvrsto pravo, koje nije podvrženo opozivu žene. Samo u »silnim slučajevima ili kad je pogibao od kakve štete«, može sudac — na prijedlog žene — oduzeti mužu to pravo. [Iz Anders, Grundriß[2], str. 49.].

[5a] Na pr.: Muževljeva aktiva iznose 10.000, a pasiva 20.000. Ženina aktiva iznose 80.000. Ukupna aktiva iznose dakle 90.000, a odbivši pasiva 70.000. Polovina od toga je 35.000. Ali ako žena preuzme nepokrivena pasiva (10.000), ostaje joj 70.000. [Iz Mayr, S. IV., str. 81. N. 27.].

[1] Krainz, S.[2], § 439.

[2] Tako Ehrenzweig, S.[6], § 440.

f) »Uživanje smrti radi« (advitalitetno pravo).

§ 11.

O tom čitaj §§ 1255.—1258. o. g. z-a. Razumijevamo pod tim ugovorom od jednoga ženidbenoga druga drugomu (ili zamjenito) prepušteno pravo uživanje cijele slobodne nasljedive ostavine ili njenoga alikvotnoga dijela.[1] To je dakle uživanje ostavine. Pravni poslovi medju živima nisu njime ograničeni (§ 1255.); van da se radi o uknjiženom uživanju na gruntovnom tijelu (§ 1256.). Pravo to nije skroz osobno; ali ako ga hoće na životu ostali ženidbeni drug otudjiti ili se opet oženi ili uda, imadu pokojnikova djeca (i ona iz drugoga braka) pravo zahtijevati, da im se uživanje prepusti uz primjereni godišnji iznosak (§ 1257.). — Realizovanjem ovoga prava isključeno je zakonsko nasljedno pravo na životu ostaloga ženidbenoga druga (§ 1258.).

Pravna narav ovoga posla je veoma sporna. Mnogi smatraju advitalitetnu pogodbu pogodbom zapisovnom.[2] Odatle proizlazi, medju ostalim, da honorirani mora ne samo doživiti smrt druge strane, nego i u to vrijeme biti nasljedno sposoban.[3]

[Wolff, l. c., str. 265.; Krasnopolski, l. c., str. 206. i sl.].

g) Udovička plaća.

§ 12.

Vidi §§ 1242.—1244. i 1245. izr. 2. z. o. z-a. Udovička plaća je dakle za udovu, iz imovine muževe, odredjeno uzdržavanje. Sastoji ta »plaća« iz rente ili drugoga trajnoga užitka. Dok jedni[1] uče, da je odredjenje uzdržanja za slučaj i tijekom obudovljenja karakteristično obilježje udovičke plaće i »causa« odnosnoga uglavka; kažu drugi,[2] da ograničenje na vrijeme trajanja udovičkoga stanja nije bivstveno. Dok jedni vide u namjeni udovičke plaće darovanje, drugi[3] to poriču — već zbog netom navedene »causae«.

[1] Odnosi li se uživanje na odredjene stvari, prava ili sume, predleži udovička plaća ili njoj slično. Ehrenzweig, S.[6], II./2., str. 161.

[2] V. »Nacrt«, V. knjiga, § 26. in f.

[3] O advitalitetnom pravu vidi naročito: »Zobkow, Das österr. Advitalitätsrecht«, u Grünhutovom časopisu, sv. 32. i 33.

[1] Krasnopolski, l. c., str. 204.

[2] Ehrenzweig, S.[6], § 443.

[3] Krasnopolski, str. 204. »To je ponekuda nastavak tečajem braka uživanoga uzdržanja, te se stoga, ne može smatrati darovanjem, tim manje što o tom govori o. g. z. tek u §-u 1246.« — veli Stubenrauch, K.[8] ad § 1242. V. i riješ. GU. br. 9218.

Žena može tražiti udovičku plaću već za života muževa: 1. u slučaju da ovaj padne pod stečaj (od otvorenja do dignuća stečaja; osim da je kriva »muževom nazatku u imovini« § 1260.); 2. u slučaju raspusta braka, ako je žena »nevina« (§ 1266.).

PETI ODJEL:

UPLIV STEČAJA, RASTAVE BRAKA, PROGLAŠENJA NIŠTETNOSTI I RASPUSTA BRAKA NA ŽENIDBENE UGOVORE.

§ 13.

O tom čitaj §§ 1260.—1266. o. g. z-a.

I. O uplivu stečaja čitaj pored §§ 1260.—1262. o. g. z-a i gore § 6., str. 20. i sl. ad § 1226. o. g. z-a; zatim § 9. IV. in f. (str. 25.) i VII. in f. (str. 26. i sl.).

K §-u 1261. o. g. z-a napominjemo: Ako se muževa uprava sa ženinom imovinom osniva na tom, da se žena tomu ne protivi (§ 1238.), prestaje ta uprava odmah otvorenjem stečaja (§ 1024., izr. 1.). Ako je pak mužu bilo ustupljeno formalnim ženidbenim ugovorom pravo uprave i uživanja ženine imovine, uči Krainz[1] da stečaj nad tom imovinom ne tangira ovo muževo pravo, van u »silnim slučajevima« ili kad je pogibao od kakve štete (§ 1241). Nasuprot nauča Ehrenzweig[1a] da tomu nije tako, jer to muževo pravo nije stvarno pravno uživanje, koje bi imalo prednost pred lih osobnim dugovima žene. Naročito spada k upravi — veli isti pisac — i isplata ženinih dugova, koja u stečaju treba da uslijedi po propisima stečajnoga zakona. Muž treba da podnosi stečaj kao što i prisilnu ovrhu u prilog ženinih vjerovnika.

II. U slučaju »svojevoljne rastave«.

K §-u 1263. o. g. z-a pridodajem: Ako su stranke tvrdile, da je do sporazuma glede ženid. ugovorâ (njihovoga daljnega trajanja ili ukinuća) došlo, ali tomu ipak nije tako — tvrde jedni,[2] da ženidbeni ugovori ostaju na snazi te sporazumna rastava na njih ne upliva; dok drugi[3] uče, da u većini slučajeva odgovara više pravičnosti, da se ovdje, analogno kao kod nesporazumne rastave, naknadno istraži pitanje krivnje.

[1] Sistem[2], § 447, str. 407.

[1a] Sistem[6], § 448, str. 172.

[2] Krasnopolski, l. c., str. 209.; Köstler str. 96. i sl.

[3] Neumann-Ettenreich, str. 107. i sl.; Ehrenzweig, S.[6], § 432., str. 84.

III. Glede »sudne« rastave v. § 1264. i dvor. dekret od 4. V. 1841.; dod. br. 74. K tomu: U pomanjkanju nagodbe — a da do te dodje, valja vazda nastojati — može svaka strana, ako su obje krive ili nekrive, tražiti tužbom ukinuće žen. ugovora; inače može to tražiti samo nekrivi žen. drug. Bude li ukinuće dozvoljeno, prestaju žen. ugovori »ex nunc«; ali podjedno treba uspostaviti pravni odnos, koji je postojao u vrijeme njihova sklopljenja. O naravi ukinutoga žen. ugovora ovisi, da li i koje jur nastupile pravne posljedice treba retrotrahirati (»rückgängig machen«). Prema tomu: muž treba da preda miraz osnivaču kao takvomu, a od dana tužbe i koristi. Uzmirazje, udovička plaća i prava advitaliteta otpadaju. Jur dano uzmirazje pristoji njegovomu osnivaču. Zahtjev da se dade jutrenji dar, utrnjuje. Na osnovu ugovora mužu pristojeća uprava i uživanje ženine imovine prestaje. Ako je jedino žena kriva rastavi, može tražiti da sud oduzme mužu upravu, budući rastava u smislu §-a 1241. kao »silni slučaj« sadržaje u sebi »pogibao od štete«. Tek prestankom braka uslijed smrti ili raspusta braka nastalo pravno djelovanje zajednice dobara »mortis causa«, ne može nastupiti uslijed ukinuća žen. ugovora. Uknjižbu na osnovu §-a 1236. o. g. z-a treba brisati na zahtjevanje vlasnika dobra. Zajednica dobara inter vivos prestaje, te se retrotrahira na taj način, da svaki dio natrag dobiva imovinu, koju je u zajednicu unesao. Na dobitku i gubitku oba supruga partipiciraju podjednako. Toga se treba držati, kada postojeća zajednička imovina ne dosiže u iznosu ono što su obje strane unesle ili taj iznos nadilazi.

K 2. izreci §-a 1264. o. g. z-a. Izgleda prema riječima z-a (verb.: »ili«), da nevina strana može tražiti ili ukinuće žen. ugovorâ ili prema okolnostima alimentacijoni zahtjev. Na taj način bi žena izgubila alimente, ako postoje žen. ugovori, ali u njima nema ništa o alimentaciji. S toga treba uzeti, da je »verbum«: »ili« konjunktivno, a ne disjunktivno mišljen.

I riječi: »po okolnostima« treba prema vladajućem mišljenju ovako shvatiti: Zahtjev na alimente pripada nedužnoj ženi (bez obzira na njezin imetak, ali samo u toliko u koliko u ženid. paktima o alimentaciji i za slučaj rastave nije ništa odredjeno; a koristi, za nju proizlazeće, iz ukinuća ili produženja žen. paktâ, ne dosižu pristojno uzdržavanje.

[Iz Anders-a, l. c. str. 57. i sl.; Klang-Lenhoff, K. ad. § 1264., str. 872. i 3.].

IV. Bude li brak proglašen nevaljanim (§ 1265.) žen. ugovori »prestaju« (»zerfallen«), t. j. time je deklarirano, da ovim ugovorima za njihovu valjanost fali jedna od bitnih potrepština. Ono što je na njihovom osnovu prestirano može se natrag iskati.

V. Slučaj raspusta braka. V. § 1266. prestaju za obje strane. —

K tomu: Sa sporazumnim raspustom utrnjuju žen. ugovori — u koliko o njima nije sklopljena nagodba (§ 117.) — za obje strane, i to »ex

Utrnjuće krivnja samo zadovoljenje!

nunc«.[1] Djelovanje toga utrnuća jest isto kao kod ukinuća ugovora ženidbenih u slučaju rastave.[2]

Ako kod nesporazumnoga raspusta jedna strana nije kriva (2. i 3. izr. §-a 1266), treba ju po mogućnosti obeštetiti. Ona može tražiti nesamo »potpuno zadovoljenje« nego i dobiva u pogledu žen. ugovora od vremena pravomoćno razriješene ženidbe isti položaj kao da je brak prestao smrću. Imovina podvržena zajednici »mortis causa« ili »inter vivos« dijeli se, kad dodje do razlučenja, kao poslije smrti. Zakon je htio dati izražaja samo ovomu (nipošto samo uz po sebi razumljivom) izjednačenju posljedice raspusta sa onom prestanka braka u slučaju smrti. Zbog toga ima prema općenitom načelu §-a 1266. samo nedužna stranka pravo tražiti razlučenje. Ako ova to ne traži, utrnjuje ugovor kao kod sporazumnoga raspusta.[3] Ako priznamo obim stranama pravo tražiti razlučenje, moramo nedužnu stranu, ako je uslijedilo po nju štetno razlučenje na jednostrano zahtijevanje krivoga supruga, uputiti da zahtijeva jedino zadovoljenje. U slučaju §-a 1236. usporedjen je prestanak braka raspustom prestanku braka smrću.

U slučaju nesporazumnoga raspusta krivnjom obih supruga, dolazi 1. izreka §-a 1266. do analogne uporabe. ugovori prestaju za obje strane

[Anders, l. c. str. 69. i Krasnopolski, l. c., str. 212. i sl.].

(5)

Drugo poglavlje: „O pravima medju roditeljima i djecom".

PRVI ODJEL:

RODJENJE ZAKONITO, LEGITIMACIJA (POZAKONJENJE), ADOPCIJA (POSINJENJE) I »UZIMANJA NA OTHRANJENJE«.

a) Zakonitost i nezakonitost.

§ 14.

Dijete je zakonito, ako su njegovi roditelji bili, barem prolazno, oženjeni izmedju začeća i rodjenja djeteta. Treba dakle da je dijete prije ili tečajem braka od muža začeto, a od žene tečajem ili nakon braka rodjeno.

[1] Krasnopolski, l. c. str. 212.
[2] Anders, Grundriß, str. 69.
[3] Drugačije Kafka, l. c. str. 258. i sl. Krasnopolski, l. c., str. 201. N. 2. Ali v. Ehrenzweig, S.[6], § 446, str. 169. i § 447., str. 171.

Prema tomu imamo četiri vrste zakonite djece, sva ostala djeca su n e z a k o n i t a.[1]

I. Zakon u §-u 138. veli: »— — —«. Zakonitost se dakle predmnijeva za djecu, rodjenu u zakonskom roku, t. j. nakon što je minulo 6 mjeseci ili 180 dana iza sklopljene ženidbe,[1a] a prije no što je proteklo 10 mjeseci, t. j. 300 dana iza ukinuća, medjutim ne obnovljene, ženidbene zajednice.[2/3/4] Čitaj i dvor. dekret od 15. VI. 1835., br. 39.; dod. br. 30.

Zakonitost se predmnijeva i za djecu, rodjenu od žene prije, ali tečajem braka, ako je muž za ženinu trudnoću znao (»a contr.« §-a 156. o. g. z-a).

II. P r e d m n j e v a z a k o n i t o s t i m o ž e s e p o b i j a t i. Čitaj o tom §§ 158. i 159. o. g. z-a. Biva to tužbom (tužba o p o b i j a n j u o č i n s t v a), na koju je ovlašten muž unutar tri mjeseca, t. j. 90 dana (prekluzivni rok) nakon što je dobio vijest o rodjenju. Ako je muž prije izminuća toga roka duševno obolio, može tužiti njegov kurator.[5] Mimo to dok je muž živ odn. dok nije proglašen mrtvim (i ako je nestao) nema nitko treći prava pobijati zakonitost poroda. Tek nakon muževe smrti mogu njegovi nasljednici, koji »bi kakvu štetu imali u svojim pravima« (dakle i mati kao zakonska nasljednica)[6] podići takvu tužbu, i to unutar tri mjeseca računajući od muževe smrti (odn. od rodjenja djetetovoga, ako se je dijete rodilo nakon smrti muževe). No ni ovi nisu na to ovlašteni, ako je muž pustio da proteče onaj tromjesečni rok.

Muž, odn. njegovi nasljednici imadu dignuti tužbu protiv »skrbnika, koji će se odrediti da brani zakonitost rodjenja« (§ 158.). Taj zastupa dijete, a ne žen. vez, on je »curator personae«, a ne »curator facti«.[7] Muž mora dokazati »nemogućnost da je dijete po njem začeto« — t. j. da nije sa ženom općio u vrijeme navedeno u §-u 163. o. g. z-a.[8]

---

[1] W o l f, Grundr., str. 268.

[1a] Dan kad je sklopljena ženidba ne računa se.

[2] Ne računa se dan ukinuća žen. zajednice.

[3] Za Dalm. i Slov. vidi nov. § 138. o. g. z-a.

[4] Ako je netko proglašen mrtvim, postavljena je granica za predmnjevu života, a time i za predmnjevu zakonitosti — danom, koji je sudbeno ustanovljen kao dan predmnijevane smrti. Ako je dakle muž proglašen mrtvim, jer ga je prije 10 godina nestalo, mora se dijete, koje je neposredno prije izminuća 10. godine i prema tomu prije predmnijevanoga dana smrti koncipirano — smatrati zakonitim. No protudokaz na osnovu rezultatâ postupka u proglašenju smrti, neće biti težak. E h r e n z w e i g, S.[6], § 450, str. 177a).

[5] Glede Dalm. i Slov. v. nov. § 158. o. g. z-a.

[6] K r a i n z, S.[2], § 451., N. 15.; E h r e n z w e i g, S.[6], § 451., str. 184. kod i u N 29. Sporno.

[7] Tako većina pisaca. (V. K r a s n o p o l s k i l. c., str. 224. N. 5.). Nu sada naročito gledom na a. novelu v. E h r e n z w e i g, S.[6], str. 187., § 451.

[8] K r a s n o p o l s k i, l. c., str. 225. Ali v. i E h r e n z w e i g, S.[6], str. 188. i sl., § 451.

Prijeporno je u našem z-u pitanje, da li je d i j e t e ovlašteno pobijati status, stečen time, da muž njegove matere ne pobija zakonitost njegova rodjenja. Da djetetu pristoji to pravo, opravdava se time, da su interesi djeteta mjerodavni u našem z-u, te da ni presumpcija zakonitosti, a ni ograničenje pobijanja zakonitosti ne smije stezati prava djeteta.[9]

III. Bude li dijete rodjeno i z v a n roka spomenutoga u §-u 138. o. g. z-a, zakon govori o p r e d m n j e v i n e z a k o n i t o s t i.[10] O tom čitaj §§ 155. do 157. o. g. z-a. K tomu: Ako je dijete rodjeno prije no što je minulo 6 mjeseci nakon ženidbe, protivljenje (protest) ne treba da je u formi tužbe. Momenat sklapanja ženidbe i djetetovoga rodjenja ima ustanoviti sud u izvanparb. postupku te »protivljenje« uzeti na znanje. No time da je protest pravodobno podignut, još nije utemeljena predmnjeva nezakonitosti. Treba još utvrditi da je mužu trudnoća žene prije braka bila nepoznata. To se pak ne može izvanparb. dokazati.[11] Nadalje, time da je protest po sudu kao dopustiv priznat, nastaje predmnjeva da je dijete nezakonito; ali time još nije ustanovljeno (ako se nije podjedno raspravljalo i odlučilo o paternitetu), da je dijete u istinu nezakonito; djetetu postavljeni kurator mora tužiti muža na priznanje zakonitosti. No i muž može nakon podignuća protesta vazdâ tužiti, da se ustanovi nezakonitost i time nesigurnost dokrajči. — Propust protesta osniva, svaki protudokaz isključujuće, priznanje zakonitosti djeteta — tu je tužba po §§ 158. i 159. nedopustiva.

[K r a s n o p o l s k i str. 219. i sl.; E h r e n z w e i g, S.[6], § 450., str. 178. i sl.; A n d e r s, Grundr., str. 73.].

Ako je dijete r o d j e n o i z a i z m i n u ć a 10. m j e s e c a nakon razrješenja braka, nastupa naprosto predmnjeva nezakonitosti. Tu sudski protest nije potreban (§ 157. je loše stiliziran)[12] — djetetu treba postaviti tutora. Tužba (nezastariva — § 1481.) na priznanje zakonitosti može se i ovdje dignuti protiv muža ili njegovih nasljednika.[13]

---

[9] A n d e r s, Grundr. str. 73. K r a s n o p o l s k i, str. 227. se pri tom poziva § 121. i § 1458. o. g. z-a. K r a i n z, S.[2], § 451., str. 415. priznaje djetetu (odn. njegovom kuratoru) pravo pobijanja samo u slučaju §-a 121.; ovdje dijete ne tvrdi da je nezakonito, već samo da je začeto u drugom braku. — Glede Dalm. i Slov. v. nov. §§ 159. i 159a) o. g. z-a. Time je novela priznala — ako i u veoma uskim granicama — pravo djetetovoga pobijanja. — O nov. austr. §§ 158., 159. i 159a) ter odnosnim §§ hrv. osnove ex 1917. v. i m o j e „Primjedbe" . . . u »Mjesečniku« ex 1918., str. 268.

[10] Mnogi pisci (U n g e r. S. II. str. 594. N. 42.; K r a s n o p o l s k i, str. 218.; A n d e r s, Grundr., str. 73.) uče da to nije predmnjeva u tehničkom smislu već samo negacija predmnjeve zakonitosti, t. j. za djecu, rodjenu izvan spomenutoga vremena, ne nastaje predmnjeva zakonitosti; zakonitost se mora tek dokazati.

[11] K r a s n o p o l s k i, str. 220. Drugačije E h r e n z w e i g, S.[6], § 450., str. 179. kod i u N. 31.

[12] K r a s n o p o l s k i, str. 221., N. 9.

[13] No »na priznanje ilegitimnoga paterniteta odnosno djeteta, koje je rodila žena, rastavljena od stola i postelje, nakon 10 mjeseci iza rastave — može se tužiti, a da tome nije prethodio spor o zakonitom podrijetlu djeteta«. Judikat br. 221. u zbir. GlUNF. br. 7405.

IV. Ako se žena uda, ne pazeći na propis §-a 120. o. g. z-a, može se predmnijevati zakonitost gledom na oba braka. Tu treba djetetu postaviti kuratora (§ 121.), koji može realizovati predmnjevu zakonitosti protiv jednoga ili drugoga presumptivnoga oca.[14]

b) Pozakonjenje (legitimacija).

§ 15.

Pozakonjenjem mogu dobiti pravni položaj zakonite djece i djeca nezakonita. Uslijed pozakonjenja su nezakonita djeca barem dijelom izjednačena zakonitoj.

A. »Dignućem zapreke ženidbene«. Čitaj § 160. o. g. z-a (1. slučaj). Prijeporno je, što se ima razumijevati pod »dignućem« zapreke. Jedni shvaćaju to kao dispenzaciju i konvalidaciju prema §-u 88. o. g. z-a, tako da ovdje, pošto konvalidacija ima natražnu moć, ni nema prave legitimacije. Drugi razumijevaju pod tim dignuće zapreke dispenzacijom, ali i faktičnim otpadnućem žen. zapreke i tvrde, da se djeca imadu smatrati zakonitom, i ako su rodjena prije nego li je dignuta dotična zapreka, ma da do naknadnoga sklopljenja braka nije došlo ili konvalidacija ženidbe nije uslijedila. Sa gledišta redaktorâ o. g. z-a i prema njegovim protokolima je potonji nazor ispravan.[1]

Napose Ehrenzweig,[2] priklanjajući se prvom shvaćanju, veli da »dignuće« zapreke u smislu §-a 160. u opće ne sastoji u tom da odnosna zapreka naprosto otpadne, već u tom da se odstrane njezine posljedice, t. j. da se ženidba učini valjanom (»Gültigmachung der Ehe«). Naročito je, veli dalje Ehrenzweig, već zadnja izreka §-a 88. o. g. z-a (uslijed II. čitanja) učinila odredbu §-a 160. o. g. z-a (zaključena već u I. čitanju) suvišnom. Ona ovoj potonjoj pače i protuslovi u toliko, što ne izuzimlje zapreke §§ 62.—64. o. g. z-a. Izmedju §§ 88. i 160. postoji dakle dijelom protuslovlje, a dijelom se ovi §§ ponavljaju.

B. Ženidbom sklopljenom u dobroj vjeri (putativni brak). Čitaj § 160., 2. slučaj. Radi se tu o ženidbi, kod koje barem jedan žen. drug nije, bez svoje krivnje, znao[3] za valjanost braka.

[14] Ispor. pobliže o tom Ehrenzweig, S.[6], § 450. kod i u N. 34.

[1] Iz Krasnopolskoga, str. 229.

[2] S.[6], § 452.

[3] Dakle nesakrivljeno neznanje. U koje vrijeme? Prema kanonskom pravu, vele jedni: još u vrijeme koncepcije (»Zeugung«) djeteta (Anders, Krasnopolski); drugi pak: u vrijeme sklapanja braka (Ehrenzweig) — u boljem interesu djece.

U §-u 160. o. g. z-a sadržane iznimke glede §§ 62.—64. o. g. z-a ukinute su kod nas žen. patentom od 8. X. 1856. i car. naredbom od 3. VI. 1858.[1]

C. Slijedećom ženidbom. V. ponajprije § 161. Ovo pozakonjenje dakle nastaje, ako roditelji djeteta rodjenoga izvan braka sklope medjusobno valjani brak, pretpostavljajući da dijete u to vrijeme još može stupiti u obitelj svojih roditelja.[2] Legitimacija djeluje od sklopljenja braka; zbog toga ne mogu legitimirana djeca djeci »rodjenoj u ženidbi, koja je medjutim opstojala« preoteti prvorodstvo i druga jur stečena prava. (A ima sa djevojkom B nezakonito dijete D_1, a oženi se sa djevojkom C i rodi s njom dijete D_2. Nakon smrti svoje žene C oženi se sa djevojkom B. D_2 ima pravo prvorodstva, što može na pr. za zaklade, biti od važnosti).

Dijete ne treba da privoli na legitimaciju, a ni nezakoniti otac. Legitimacija nastupa dapače i protiv volje roditelja, pretpostavljajući da je dijete doživilo vjenčanje roditelja.

Legitimaciju treba na zahtjev roditelja unesti u matice krštenih. No pravna moć legitimacije ne ovisi o unosu u matice krštenih. Političke vlasti, a ne sudovi, su nadležne odredjivati ovakove zabilježbe.[3]

Kako pozakonjenje nastaje samo ako je muž otac djeteta, može muž to i osporavati. No i treći mogu to; napose pravi otac djeteta, a i dijete samo.[4]

Sa djetetom su legitimirani njegovi potomci. I ako je dijete umrlo, ženidba njegovih roditelja pozakonjuje njegove potomke.[5]

[1] Prepire se: da li se iznimke spomenute u §-u 160. odnose samo na putativni brak ili i na slučaj 1. §-a 160. A u potonjem slučaju (t. j. ako se odnosne iznimke protežu na legitimaciju pod A i B), da li se sa u tekstu cit. zakonom i naredbom odstranjuje u §-u 160. navedeno ograničenje samo glede putativnoga braka ili i braka, koji ima pred očima 1. slučaj §-a 160.

Za Dalm. i Sloveniju je napose još sporno, da li tamošnji zakon od 25. V. 1868. ne samo što je ukinuo u tekstu cit. z. od 8. X. 1856., nego da li je time tangirana u tekstu citirana zak. naredba od 3. VI. 1858. Jedni kažu, da je time i spomenuta naredba ukinuta, te prvotni tekst §-a 160. o. g. z-a opet uspostavljen. Drugi tvrde, da ograničenje u §-u 160. uopće više ne postoji, te § 160. (1. i 2. slučaj) vrijedi bez svakoga ograničenja. Treći pak uče: car. naredba od 1858. nije taknuta zakonom od 1868., a ni ograničenje u §-u 160. nije zakonom od 1868. upostavljeno, pošto je njime uspostavljeno II. poglavlje o. g. z-a sa poznijim amo spadajućim zakonima i naredbama. Prema tomu bi spomenuto ograničenje §-a 160. bilo za Dalm. i Slov. odstranjeno u tekstu citiranim zakonom od 1856. i car. naredbom od 1858., ali samo za putativni brak. Krasnopolski, str. 231. i sl.

[2] Tako se prema §-u 158. o. g. z-a može desiti, da zakonitost u preljubu koncipiranoga djeteta ne bude pobijana od strane muža djetetove majke. V. Anders, Familien R., str. 209., N. 15.

[3] Pobliže o tom kod nas: Posilović-Rušnov, Tumač I. str. 258., a za Dalm. i Slov.: Schey-Manzovo izdanje »des ABGB« ad § 161. i na pr. Krasnopolski, str. 233.

[4] Tako Wolff; no vidi Krasnopolski, str. 234. s jedne, a rješ. kod Schey-a ad § 161., br. 5. s druge strane.

[5] O prijeporu, da li i zakoniti potomci nezakonite, jur umrle, djece mogu biti legitimirani »per subsequens matrimonium« svoga djeda i babe, v. Ehrenzweig, l. c., str. 194., § 452. i Krasnopolski, str. 234.

I u preljubu rodjena djeca mogu se pozakoniti »per subsequens matrimonium«.

Konačno glede pitanja kompetencije vlasti u pitanjima ove legitimacije, mogli bismo još općenito reći: ako se radi o realizovanju prijepornih pravnih zahtjeva, mjerodavni su sudovi, dok nadopunjenje i rektifikacija statusnih registra spada u nadležnost političkih vlasti.

B. »Milošću vladara«. O tom čitaj §§ 162. i 753. o. g. z-a i §§ 217. i 218. novoga vanpar. p-a.

Molba se dakle predlaže sreskom sudu i putem apelac. suda ministarstvu pravde ter sa njegovim mišljenjem kralju.

Pretpostava je da ovo pozakonjenje traže roditelji, u prvom redu otac djeteta. No iz §-a 753. o. g. z-a slijedi sa potpunom sigurnošću, da do toga pozakonjenja može doći i bez molbe očeve.[6]

Medju pretpostave ovoga pozakonjenja spada i privola punoljetnoga djeteta odn. suda tutorstvenoga, ako je dijete maloljetno. U potonjem slučaju može sud preslušati to lice u »koliko je ono sposobno prosudjivati o svojim poslovima« (§ 152. vanp. p-a).

Posljedice ravnaju se prema sadržaju privilega, koji se opet ravna po molbi.[7] Prema tomu, općenito govoreći, dobiva dijete ili ime očevo (ako je na njegov zahtjev legitimirano) ili i pravo na njegovu nasljedivu imovinu.[8] Srodstvo djetetovo prema očevim srodnicima ostaje nezakonito. Usuprot tomu i riječima §-a 162 in f. može ova legitimacija imati veoma osjetljivo »refleksivno« djelovanje (na pr. zak. djeca dobivaju manje dijelove ili je druga parentela isključena uslijed opstanka legitimirane djece).

Najjače djelovanje ima pozakonjenje dignućem žen. zapreke, iza toga dolazi pozakonjenje naknadnom ženidbom, po tom ono u putativnom braku i konačno pozakonjenje milošću vladarevom.

[Prema: Wolffu, Ehrenzweigu, Krasnopolskom i Anders-u].

O pozakonjenju nezakonite djece palih ili uslijed ratnih napora preminulih, v. Zbor. ex 1917. komad IX.[9]

---

[6] V. Pfaff-Hofmann, Komm. II. str. 724. Arg. v. u §-u 753: »onda samo, ako...« O dopustivosti pozakonjenja, bez molbe očeve, može se tim manje dvojiti, što § 753. odredjuje, da dijete u tom slučaju nema prava nasljednoga prema ocu; dakako još manje prema njegovoj obitelji. Ako je pak otac izrazib želju, da njegovo dijete nosi njegovo ime, i to, recimo, u testamentu zajedno sa institucijom djeteta izrekao, zašto ne bi mogla mati predati takvu molbu sa nadom na uspjeh?

[7] Otac može u molbi za legitimaciju staviti ograničenje na štetu djeteta. No u reskriptu može biti sadržano ograničenje i protiv želje oca. (Pfaff-Hofmann, K. II. str. 725.).

[8] Radi se o očevu nasljedstvu; glede matere ne treba dijete legitimacije; glede ostalih rodjaka ništa mu ne vrijedi ova legitimacija (Pfaff-Hofmann, K. II. str. 725. IV.). — Glede »preimućtva staleža« i glede »slobodno nasljedive imovine« dodajemo, da je danas o tom opsoletno govoriti, u koliko se radi o plemstvu odn. o fideikomisima.

[9] Za Dalm. i Slov.: JME od 24. V. 1917., VBl br. 30.

c) Adopcija (»posinjenje«).

§ 16.

O tom v. §§ 179.—185. o. g. z-a. Dvor. dekr. od 28. I. 1816. br. 1206. (dodat. br. 38. — kod Spevca od § 179. o. g. z-a) i dekr. dvor. kancel. od 12. IV. 1820. br. 1659. (dodat. br. 39. — kod. Spevca ad § 179. o. g. z-a). Zatim §§ 212. do 214. vanpar. p-a.

Adopcija sastoji u ugovorenom primitku neke osobe za svoje dijete (§ 179. o. g. z-a).

1. Adopcija ima da bude supsidijarno sredstvo za osnutak zakonskoga roditeljskoga odnosa: nije dakle dopustiva onima, koji imaju vlastite zakonite djece (amo spadaju i legitimirana djeca i »nascituri«, unuci[1] i praunuci; ali ne spadaju ovamo adoptirana djeca;[2] §§ 179., 22. i 42. o. g. z-a. Zbog toga se i traži, da je »adoptans« navršio 50. godinu (§ 180.).[2a] Nakon toga može on adoptirati, ma da postoji još mogućnost dobiti vlastitu djecu.

2. Adopcija ima da bude surogat naravi (»adoptio naturam imitatur«); zbog toga ne mogu adoptirati osobe, koje su položile svečani zavjet bezženstva (katolički svjetovni svećenici[3] ne spadaju ovamo — § 63. o. g. z-a), § 179. o. g. z-a; zbog toga mora »adoptandus« biti bar 18 godina mladji od »adoptans«-a (§ 180. o. g. z-a).

3. Glede »adoptansa« naročito ističemo: On treba da je potpuno djelatno sposoban, jer kurator čovjeka duševno bolesnoga ili razmetnoga ne može sklopiti posao, kod kojega se poglavito radi o pravima osobâ ter o probitku »adoptanda« (§§ 183., 755., 756.). No svejedno je, da li je »adoptans« oženjen ili nije, da li je muško ili žensko. Ako jedan žen. drug adoptira, ne mora to i drugi (§ 755., dvor. dekr. od 21. IV. 1820., br. 1659.; dodat. br. 39.). Nedopustivo je da istu osobu adoptiraju dvije osobe različitoga spola, ako nisu muž i žena ili dvije ili više osobâ istoga spola.[5]

4. Glede »adoptanda« pak navodimo: zbog pogodbenoga karaktera adopcije traži se privoljenje punoljetnoga »adoptanda« odn. privoljenje zak. zastupnika maloljetnoga »adoptanda«; dakle njegovoga zak. oca, a nema li toga ili je ovaj za zastupanje nesposoban, privoljenje matere, tutora i odobrenje okrunoga suda. V. § 181. o. g. z-a i § 213./2. vanpar. p-a. Privola

---

[1] V. ali Ehrenzweig, § 453. kod i u N. 5.

[2] Prijeporno. V. Ehrenzweig, § 453. N. 4a); Krasnopolski, str. 285. N. 2.

[2a] Po a. N. (I.) § 18. — 40. godinu.

[3] Prijeporno. V. Ehrenzweig, § 453. N. 4. Time korigiram tvrdnju u »Nacrtu« I., § 41., 1.

[4] Drugačije glede ovoga Ehrenzweig, § 453 kod N. 11. (pozivom na § 49.) i Krasnopolski, str. 287. kod N. 8.

[5] Krasnopolski, str. 287.

maloljetnoga »adoptanda« se ne traži. I punoljetni »adoptand«, ako mu je živ zak. otac, treba za adopciju i njegovu privolu. — No zbog bezrazložnoga uskraćenje privole sa strane oca ili zbog zloporabe očinske vlasti u tom pogledu, ima adoptand pravo pritužbe (§§ 148., 178., 181.).

Nezakonita djeca ne mogu biti adoptirana (v. uvodno cit. dvor. dekret od g. 1816.); no to ne smeta, da se adoptira nezakoniti unuk od zakonitoga ili nezakonitoga djeteta.

5. Ugovor o adopciji treba da je pismen ili u sudski zapisnik primljen. Pismeni adopc. ugovor mora biti sastavljen u obliku javno bilježničkoga akta ili ovjeren od suda ili javnoga bilježnika (§ 212./2. vanpar. p-a).

Za valjanost ugovora o adopciji treba vazda i potvrda okružnoga suda (§ 212./1. vanp. postupka). Potvrda ta nije akt slobodnoga sudskoga rasudjenja. Sudac mora da dade potvrdu, ako predleže zakonski preduvjeti za adopciju. Propis §-a 181. in f. (o. g. z-a), da se adopcija ima predložiti na potvrdu »načelstvu zemaljskomu« — otpala je. Ova sudska potvrda spada k perfekciji adopcije — ona ima konstitutivni ili pravostvarajući karakter, te je bez kreposti, ako »adoptans« ili »adoptand« umre prije nje.

Kad sud. odluka o potvrdi adopcije postane pravomoćna, treba je »dostaviti nadležnoj vlasti radi uvodjenja u matične knjige, a izvornik ugovora, na koji će okružni sud staviti odluku o potvrdi, čuvati će se kod okruž. suda, odvojeno od drugih spisa« (§ 214. vanpar. p-a).

6. Bitni učinak adopcije jest, da »adoptand« dobiva ime »adoptansa«,[1] pridržavajući svoje vlastito ime (§ 182. o. g. z-a). To se pogodbom ne može preinačiti (§ 184.). »Adoptand« ima svojemu obiteljskomu imenu pridodati ime »adoptansa«. Propis §-a 182. o. g. z-a o prenosu plemstva i grba »posinitelja« na »adoptanda« ukinut je ustavom od 3. IX. 1931. (čl. 4.).

Glede ostalih posljedica adopcije čitaj §§ 183. i 184. ter 755. i 756. o. g. z-a.[2]

7. O utrnuću adopcije čitaj 185. o. g. z-a.

K-u 185., 1. izreka:

Ako je adoptirani punoljetan, može on vazda ukinuti adopc. odnos sporazumno sa onim, koji ga je adoptirao. Privola zak. oca nije ovdje potrebna.

Pod »zastupnicima« maloljetnika imade se razumijevati: zak. otac; ako toga nema »curator ad actum«, koga treba postaviti za dijete, ili pak tutor, ako je maloljetno dijete adoptirano od žene (jer je u tom slučaju ostalo pod tutorstvom).

[1] »Prezime poočima ili porodično«, t. j. djevojačko, »prezime pomajke« (§ 182.).
[2] V. i moj »Nacrt« V. str. 145.

K §-u 185., 2. izreka:

Ako je otac umro ili je za zastupstvo nesposoban ili ako adoptirani iz drugoga razloga treba zak. zastupnika, treba za njega postaviti tutora odn. kuratora.

Smrću poočima ne prestaje adop. ugovor ni njegove posljedice. Adoptirani, i ako je maloljetan, ne vraća se u obitelj svojih roditelja, te mu se, i ako mu zak. otac živi, postavlja tutor.

Ustanove o. g. z-a o adopciji su u Dalm. i Slov. u gdječem promijenjene I. austr. djelom. novelom, i to §§ 180. i 182. Tamo je i gore cit. dekret od 28. I. 1816. ukinut (§-om 20. I. a. novele).

d) »Uzimanje na othranjenje«.

§ 17.

O tom govori § 186. o. g. z. Čitaj taj §.

K tomu: »Ovo othranjenje svakomu je slobodno« (§ 186., 2. izr. in pr.) — načela adopcije, napose ograničenja, spomenuta u §§ 179. i 180., ovdje ne dolaze do uporabe. Hranitelji ne dobivaju roditeljska prava. Oni imadu prava,[1] potrebna za odgoj djece, koju su primili; no time nije tangirano pravo roditelja, da odgajaju odn. nadziru svoju djecu.

Govoreći o pogodbi o »uzimanju za othranjenje«, zakon veli:

»U koliko bi se tom pogodbom skratila prava hranjenika« (§ 186., 2. izr. in f.): na pr. da se ovaj odreče daljne potpore svojih roditelja.

»Ili bi mu se[2] osobita obveza nametnuti imala« (§ 186., l. c.): na pr. hranjenik se obveže do stanovite dobe ostati u službi hranitelja.

Hranitelji ne mogu zahtijevati naknadu troškova hranjenja ni od hranjenika ni od njegovih roditelja — uzima se naime da ovdje predleži »animus donandi«, te § 1042. o. g. z-a ne dolazi do primjene. [Krasnopolski, str. 292.; Anders, Grundr. str. 97.; Krainz, S.[2], § 453. i Ehrenzweig, S.[6], § 454.].

[1] Dakako da je to samo prekarno pravo. Tako Anders, Grundr. str. 97. Drugačije za novije austr. pravo Ehrenzweig, § 454. On veli, da je ovdje (kod uzimanja za othranjenje) uzimanje na odgoj bivstveno, i to hranitelji uzimlju upravu odgoja u svoje ruke, a ne samo da rade po uputama i pod nadzorom roditelja. Nadalje ugovorima, o kojem govori § 186., mogu biti skraćena i prava roditeljâ, napose i pravo na odgoj. To njihovo pravo je podjedno i dužnost, te neizvršivanjem iste mogu biti interesi djeteta oštećeni odn. ugroženi. Tu će dakle ugovor o uzimanju za othranu trebati privoljenje suda. Tako u glavnom Ehrenzweig, l. c. — Odnos izmedju hranitelja i hranjenika je kao neka vrsta obiteljskopravnoga odnosa priznata i kod nas: u kp. § 169., toč. 5.; u gpp-u § 417. toč. 1. i steč. z. §§ 32. i 34.
[2] T. j. »hranjeniku«.

DRUGI ODJEL:

PRAVNI ODNOSI ZAKONITE I OVIMA USPOREDJENE DJECE.

a) Prava djece.

§ 18.

1. Zakonita djeca dobivaju očevo prezime. V. § 146. o. g. z-a. O ostalim pravima porodice i stališa (§ 146.) ne možemo više govoriti. Djeca ta dobivaju i zavičajnost (§ 12. z-a o grad. općinama), državljanstvo (§§ 5./1. i 7a z-a o državljanstvu) i podsudnost (§ 70. gpp-a) po ocu. To vrijedi i za legitimiranu djecu (§§ 160.—2.). Glede adoptirane djece v. gore § 16.

2. Zak. djeca imadu pravo na odgoj, t. j. ona imaju pravo zahtijevati, da se roditelji po svom staležu i zanimanju »skrbe za njihov...« V. § 139. o. g. z-a. Zakon rabi riječ »odgoj« u veoma širokom smislu (koji obuhvaća i »uzdržanje«; § 139. i § 672.). Tjelesni odgoj je poglavito stvar matere (§§ 141. i 218.). Glede religije djeteta v. § 140. o. g. z-a i aut. z. od. 17. I. 1906. (o vjeroispovjednim odnosima).

Ako bračna zajednica prestane inako, a ne smrću jednoga žen. druga, glede »njege i odgoja« djece je mjerodavan § 142. o. g. z-a. V. taj §. Tu se ali govori samo o maloj djeci, za stariju slijedi »a contr.«, da svu mušku i žensku djecu dobiva otac.[1]

Trošak uzdržavanja i odgajanja djece nosi otac djeteta (§ 141.) — u koliko ne dostaje dohodak djeteta i »dok ne uzmognu sama sebe hraniti«; (§§ 150. i 141.); ako otac[2] nema sredstava za to, dužnost ta pada na majku, a iza nje na djedove i babe po ocu ter, konačno, na djedove i babe po majci (§ 143.). Trošak za uzdržavanje namiruje se dakle u prvom redu iz djetetovih dohodaka; ako ovi ne dostaju, dolaze na red osobe netom spomenute (§ 143.), a tek u trećem redu može se s odobrenjem suda posegnuti za glavnicom dječje imovine. Za ovom potonjom može se — sa privoljenjem suda — posegnuti i onda, ako se radi o namirenju troška, kojim se dijete stavlja u položaj, da se može trajno uzdržavati (§§ 150. i 220.).

Uzdržavanje mora da bude pristojno (staležu primjereno; §§ 139., 219., 673.), a daje se, u dvojbi, »in natura«.

Zahtjev na uzdržanje — na jur dospjeli prinos — zastaruje za tri godine (§ 1480),[3] no pravo na uzdržanje je nezastarivo (§ 1481.).[4] Zahtjev na uzdržanje je neprenosiv (i u pogledu izvršivanja) i ne možemo ga se odreći [Ehrenzweig, S.[6], str. 215.; Krasnopolski, str. 240.; Wolff, str. 273.].

---

[1] Mnogo je u tom bolja I. austr. novela (§ 6.), koja vrijedi za Dalm. i Slov.
[2] Ako otac padne pod stečaj — v. §§ 2/1 i 5/1 i 2 steč. z-a.
[3] Po nov. §-u 1480. bez sumnje, ali i po starom §-u 1480. V. i judikate br. 15. i 81.
[4] Vidi ali Krasnopolski, str. 240.

3. Zakonita djeca imadu bez sumnje pravo na opskrbljenje. To slijedi arg. a minori ad maius iz §-a 166. ter §§ 792. i 1220., a i riječi §-a 139. in f. (»položiti temelj budućoj njihovoj sreći«) upućuju na to. Pod opskrbljenjem u tehnič. smislu razumijeva z. stavljanje djeteta u položaj, da se može trajno uzdržavati (§ 220.). Prema tomu je to obuka ili imovinska namjena (a i oboje). Pod pojam dužnosti opskrbljenja spada i dužnost roditelja dati miraz odn. opremu.

b) Prava roditeljâ (roditeljska vlast).

§ 19.

Čitaj §§ 144. i 145. o. g. za-. Odatle slijedi, da roditelji imadu pravo u dogovoru[1] »upravljati djelanju« svoje djece ter istu i kažnjavati. Protiv zloporabe tih roditeljskih prava može svatko zatražiti sudsku pomoć. Postupak je oficiozan (§ 178.).[2]

Ovamo spada i pravo roditelja (i ascendenata u opće) na alimentaciju. Čitaj § 154. in f. o. g. z-a. Izmedju više descendenata, koji su obvezani na alimentaciju, dijeli se ta dužnost prema sposobnosti za tu činidbu. Nisu dakle obvezani na to ni solidarno ni pro parte. Roditelji realizuju svoje pravo na alimentaciju tužbom.

Tečajem trajanja roditeljske vlasti je zastara i dosjelost izmedju roditelja i djece obustavljena (§ 1495.). [Krasnopolski, str. 247. i sl.; Wolff, str. 275.; Klang-Bartsch, K. ad § 154.].

c) Očinska vlast.

§ 20.

Očinska vlast proizvire iz položaja, koji otac ima »kao glava porodice« (§ 147.) i obuhvaća odgajanje i zastupanje djeteta ter upravljanje dječjom imovinom.

Otac treba da odgaja svoje dijete. O tom, u kojem će zvanju biti dijete odgojeno — čitaj § 148. o. g. z-a. Ad verb.: »službeno« = vanparnično.

Otac je zak. zastupnik djeteta; stoga je potrebna njegova privola za sklapanje ženidbe djeteta, koje je pod njegovom vlasti. U slučaju uskrate sa strane oca, može se dijete obratiti na sud (vanparnično). V. §§ 49. i 52. o. g. z-a.[1] — S toga je i kod oneroznih poslova djeteta potrebna privola oca.

---

[1] Ako se ne sporazume, odlučuje muž (§§ 91. i 92. o. g. z-a).
[2] V. i za Dalm. i Slov. § 178a) nov. o. g. z-a. Prije izricanja odluke na osnovu §-a 178a) treba saslušati roditelje.
[1] Pomanjkanje ove privole je po o. g. z-u žen. zapreka, po žen. patentu od 1856. žen. zabrana.

Otac, nadalje, u p r a v l j a dječjom imovinom. O pravu i dužnosti očevoj da upravlja dječjom imovinom v. §§ 149. i 150. o. g. z-a. Prema tomu mora i otac (kao i tutor) polagati račun o svojem upravljanju. Samo ako je suvišak, koji preostane, neznatan, može ga sud osloboditi od davanja računa o tom. S tim može otac po volji »razrediti«.

Otac nema ni t. zv. legal. uzufrukt nad imovinom djetetovom. Pače i ako je treći, koji je djetetu dao imovinu, dopustio ocu da ju uživa — dohodci jamče svagda za uzdržavanje djeteta.

Ono, što svojim trudom steče dijete maloljetno, koje roditelji ne uzdržavaju; kao što i stvari, koje su doraslomu djetetu predane da se njima služi (§ 151. o. g. z-a) — tvori t. zv. s l o b o d n u i m o v i n u d j e t e t o v u i stoji izvan očeve uprave.

Za važnije poslove treba i otac privoljenje suda (§§ 106., 150., 1219., 1224. o. g. z-a). Ipak je otac u svom položaju slobodniji od tutora; naročito ne postoji nadzor nad odgajanjem djece. U koliko tu može utjecati sud — v. § 178. o. g. z-a.*

Očin. vlast može biti ili ograničena ili obustavljena ili ona prestaje (bud apsolutno bud relativno).

Oč. vlast je o g r a n i č e n a : a) u korist djeteta ingerencijom suda (§ 178.);[1] b) krepošću zakona, u slučaju udaje maloljetne kćeri, koja, odnosno svoje osobe, dolazi pod muževu vlast, a samo uprava imovine ostaje ocu.

Oč. vlast se o b u s t a v l j a : a) ako otac »izgubi pamet«; b) ako bude stavljen pod skrbstvo;[2] c) ako izdržava kaznu lišenja slobode, dulju od godinu dana; d) ako je odsutan, a nema od njega vijesti više od godinu dana. Prestankom tih učina očin. vlast i opet nastupa. Isto tako, kad udatoj kćeri umre muž, dok je još maloljetna.

Očin. vlast p r e s t a j e (a p s o l u t n o): a) kad dijete postane punoljetno (no ta vlast može iz važnih razloga biti i produžena — § 172. i sl.); b) sudski odobrenim otpuštanjem iz oč. vlasti; c) ukinućem sudski produljene oč. vlasti; d) smrću djeteta.

Odnosno otpuštanja iz oč. vlasti treba napomenuti, slijedeće (§ 174.):

Prije punoljetstva može oč. vlast biti ukinuta izričnim ili mučkim otpustom (emancipacijom).

1. Za izrični otpust (proglašenje punoljetnosti, venia aetatis) nije dovoljno očevo očitovanje o otpustu. Za to treba i privoljenje suda; a to je dopustivo samo onda, ako je otpust u interesu djeteta, a ne treba se bojati zloporabe (§ 177. vanpar. p-a). Maloljetnik zadobiti će svojevlast u pogledu svoje osobe i imovine onoga dana, kojega odluka suda postane pravosnažnom.

* Za D. i Sl. r. nov. § 178. o. g. z-a.
[1] Za Dalm. i Slov. v. i § 178a) nov. o. g. z-a
[2] Za D. i Sl.: ako mu bude oduzeta svojevlasnost; a. EntmO §§ 3. i 6..

2. Mučke učinjeni otpust (emancipatio tacita sive iuris germanici sive saxonica). Sin, koji je navršio 20. godinu, oslobadja se očin. vlasti ako uz privoljenje oca vodi vlastito kućanstvo (oeconomia separata).* [A n d e r s, str. 83.]

Oč. vlast p r e s t a j e (r e l a t i v n o, t. j. dijete dobiva drugoga zak. zastupnika): a) sudskim oduzećem, ako otac svoje dužnosti sasvim zanemari (§ 177.); b) sudski odobrenim odrečenjem, naročito u slučajevima rastave ili raspusta (§§ 105. i 117.); c) sudskom odredbom u slučaju rastave ili raspusta (§ 142.); d) smrću oca. [Iz W o l f f, Grundr., str. 274. i sl.]

TREĆI ODJEL:

NEZAKONITA DJECA.

a) O č i n s t v o.

§ 21.

Čitaj § 163. o. g. z-a.[1] Predmnijeva se dakle, da je nezakoniti otac onaj, koji je sa »materom djeteta puteno općio za ono vrijeme, od kojega do poroda njezina nije prošlo ni manje od šest ni više od deset mjeseci«. O tom kako se ti mjeseci računaju v. § 902. o. g. z-a.[2]

Ova predmnjeva naročito pada: 1. ako se dokaže nesposobnost koncipiranja (»Zeugungsunfähigheit«); 2. ako postoji predmnjeva da je drugi dijete bračno koncipirao (ne dolazi u obzir, ako je drugi sa materom izvanbračno puteno općio); 3. ako predmnjevu obara izgled djeteta s obzirom na njegovu zrelost (Reife«) ili 4. rasna različnost; 5. ako se dokaže, da je mali u vrijeme putenoga općenja bila noseća. T. zv. »exceptio complurium« ne dolazi u obzir; prema tomu u istinu je odlučan izbor matere.

Izvansudsko priznanje, o kojem govori § 163. in f. podvrgnuto je takodjer slobodnoj ocjeni suda (prema §-u 362. gpp-a. Tako bar uče jedni,[3] dok napose praksa uzima da predmnjeva očinstva nadovezuje neposredno na priznanje putenoga općenja. Prema tomu bismo imali ovdje pravilo o teretu dokaza, koje nije ni nepravično ni neshodno. — Propisi (§ 164.), pod kojim se uvjetima može i mora očevo ime unijeti u matice, ostaju novim gpp-om netaknuti. Upis, ako je na propisni način učinjen, tvori potpuni dokaz (§ 388. gpp-a). No odatle ne proizlazi, da je upis, kod koga nisu obdržavane sve propisane

* Za Dalm. i Slov. v. § novel. § 174.
[1] Za D. i Sl. nov. § 163. (III. a. novela § 202.).
[2] Za D. i Sl. v. nov. § 902. o. g. z-a (III. a. N. § 98.).
[3] V. K l a n g - B a r t s c h, K. ad § 163., str. 909.

kautele, bez svake važnosti za dokaz. Takav upis, ako bude u procesu spomenut, treba prosudjivati prema slobodnoj ocjeni dokaza.[1]

Dijete odn. njegov zak. zastupnik mogu tražiti, da se ustanovi nezakonsko očinstvo i ispune očinske dužnosti.[2]

[Wolff, Grundr., str. 275.; Klang-Bartsch, K. l. c. i Tilsch, Einfluß, l. c.].

b) Prava djeteta.

§ 22.

Načelni propis u §-u 155. in pr.: nezakonita djeca nemaju jednaka prava sa zakonitom. Naročito: 1. nezakonita djeca dobivaju porodično ime matere (§ 165.).[3] 2. Nasljedno pr. je ograničeno (V. »Nacrt« V, § 29.). 3. Miraz (§ 1220) odn. opremu mogu tražiti samo od matere. 4. Odgoj pripada materi, no trošak nosi otac;; ali, ako je dobrobit djeteta u pogibelji, ima joj ga otac oduzeti i drugdje ga pristojno smjestiti (§§ 168. i 169.).[4] 5. Izdržavanje djeteta ravna se prema imovini onoga, koji ga je dužan izdržavati, a ne po staležu djeteta (§ 166. in pr.). Obvezani su na izdržavanje samo otac odn. mati.[5] Ugovor roditelja o izdržavanju je uvijek moguć, ali da se time ne dira u prava djece (§ 170.). Dužnost uzdržavanja, kao i drugi dug, prelazi na nasljednike roditelja (§ 171.).[6] 6. Maloljetna nezakonita djeca ne stoje pod očin. vlasti svoga roditelja nego dobivaju tutora (§ 166. in f.). [Prema Wolffu ibidem. str. 276.].

c) Prava matere.

§ 23.

Pravo nezakonite matere na troškove »porodjaja i babinja« normira o. g. z. u §-u 1328. sa gledišta naknade štete. To je dakako nedostatno, a nije ni ispravno.[1/2] — Pravo nezak. matere, da odgaja svoje dijete (§§ 168. i 169.) spomenuli smo gore. — Pod pretpostavom §-a 154. pripada nez. materi i pravo alimentacije od nez. djeteta.[3]

[1] Tilsch, Einfluß, str. 60.

[2] O pravu matere, ako je u nuždi i ne provodi nemoralni život, da se kod suda položi iznos za tromjesečno uzdržavanje v. za D. i Sl. I. a. n. § 11. (nov. § 168.).

[3] Za D. i Sl. v. nov. § 165. (I. a. N. § 8.).

[4] Za D. i Sl. v. I. a. N. §§ 11. i 12.

[5] Za D. i Sl. v. I. a. N. § 9. al. 2. (nov. § 166.).

[6] Za D. i Sl. v. S. I. a. N. § 13. (nov. § 171.).

[1] V. »Bericht der Kommission für Justitzgegenstände über die Gesetzesvorlage betreffend die Aenderung ... des ABGB«, str. 22. i sl. — Za D. i Sl. v. §§ 10. i 11. I. a. N. (§§ 167. i 168. nov. o. g. z-a).

[2] V. za D. i Sl. § 166. III. a. N. (nov. § 1328.).

[3] V. Krasnopolski, Familienr., str. 273. i N. 7.

Treće poglavlje: „O tutorstvu i skrbničtvu".

U opće.

§ 24.

U §-u 187. spominje zakon osobe, kojima se daje tutor odn. skrbnik, a u § 188. ističe on razliku između tutorstva i skrpstva. Čitaj ove §§. No i skrbnik nije vazda ograničen na upravu sa imovinom (§ 282.). Nadalje i maloljetnik može dobiti kuratora (51., 121., 175., 188., 209., 225. i dr.), a punoljetni tutora (251.). Svakako medju tutorom i skrbnikom nema bitne razlike: obojica su tutori u širem smislu, pa ih tako neki moderni zakoni i nazivlju. Može se ali reći: tutor treba da se brine za osobu i imovinu svoga štićenika načelno u punom opsegu, dočim se kurator postavlja za veći ili manji krug posala.[1]

[Mayr, S., § 491., str. 133.; Ehrenzweig, S.[6], § 464., str. 262.; Anders, Grundr., str. 100.].

Tutora i kuratora imenuje i nadzire sud (tutorski sud). Obojica su namješteni od suda. No sud nije zastupnik pupilov, a tutor odn. skrbnik njegov supstitut. Sud u njihovo ime niti sklapa ugovore niti vodi procese.[2]

PRVI ODJEL:
O TUTORSTVU.

Postavljanje tutora.

§ 25.

Tutora postavlja vazda sud. O tom, tko treba da javi sudu, da valja postaviti tutora čitaj § 189. o. g. z-a.

Za tutora treba u prvom redu postaviti onoga, koga je zak. otac pozvao na to; u koliko ne postoje zak. zapreke (§ 196.). Ako je mati ili drugi tko ostavio maloljetniku stanoviti dio nasljedstva i podjedno ga naimenovao za tutora, ima se ovaj smatrati za skrbnika za ostavljenu imovinu (§ 197.).[1]

Ako otac nije naredbom p. volje (tutela testamentaria) pozvao sposobnoga tutora, onda je zakonski (t. legitima) tutor: najpre djed po ocu, pak mati, za tim baba po ocu i najposlije koji drugi rodjak, koji je muškarac i najbliži, a medju jednako bliskima stariji (§ 198.).[2] I tu treba da sud pazi u prvom

[1] Zakoni D. i Sl. (EntmO.) poznavaju i tako zv. »pomoćnika« (»Beistand«). Ovaj ima prava i dužnosti tutora (EntmO. §§ 4. i 3.) a postavlja se onomu, koji je u svojevlasti ograničen.

[2] Ehrenzweig, ibidem str. 263. i 4.

[1] Za D. i Sl. v. I. a. N. § 25. (nov. § 197.).

[2] Za D. i Sl. v. I. a. N. § 26. (nov. § 198.).

redu na dobrobit pupila. — U pomanjkanju zak. tutorstva, sud bira slobodno (t. dativa). Pri tom se ali naravno gleda na »sposobnost, stalež, na imovinu i nastanjenost« (§ 199.). Ako tutorka izadje iz tutorstva, tutorstvo se ima redovno naložiti bivšemu sututoru (§ 215.).

Sud nalaže tutoru, da se primi tutorstva (§ 200.). Svaki tutor, osim matere, djeda i babe, mora se davanjem ruke zavjeriti, da će tutor. dužnosti savjesno vršiti (§ 205.). O formalnoj ispravi, koja se izdaje, kao legitimacija, tutoru vidi § 206.

Tko samovlasno obavlja tut. poslove, odgovara za štetu (§ 204.) [V. W o l f f, ibidem, str. 279. i K r a i n z, I, izd., §§ 465., 67., 68.].

a) N e s p o s o b n o s t z a t u t o r s t v o.

§ 26.

Nesposobnost za tutorstvo je ili apsolutna ili relativna, prema tomu da li isključuje od svakoga ili samo od odredjenoga tutorstva.

A p s o l u t n o nesposobne osobe za tutorstvo su osobe spomenute u § 191. o. g. z-a time, da u slučaju kaz. osude ima štitnička ili skrbnička vlast po vlastitoj rasudi odlučiti, hoće li štitnik ili skrbnik izgubiti štitništvo ili skrbništvo, povjereno mu prije kaz. osude, ili ne će li u buduće biti više sposoban za to zvanje.[1] Čitaj § 191. o. g. z-a. — Ženama, fratrima i kaludjerima ter inostrancima ne može se redovno naložiti tutorstvo (§ 192).[1a]

R e l a t i v n o za tutorstvo nesposobne osobe spominje § 193. o. g. z-a. Čitaj taj §.[2] Osobe, koje u području apelacionoga suda, pod koji spada maloljetnik ili u opće ne borave ili bar duže od godinu dana, nemaju se redovno postavljati za tutorstvo (§ 194. o. g. z-a).

Tko znajući, za svoju nesposobnost, primi tutorstvo, odgovara za svu odatle proizlazeću štetu. I sud odgovara za štetu, ako znajući imenuje za tutora osobu nesposobnu (§ 202.). Razlika u vjeroispovjesti izmedju tutora i pupila nije razlog nesposobnosti.

b) O s l o b o d j e n j e o d t u t o r s t v a.

§ 27.

Primiti se tutorstva, to je dužnost svakoga državljanina. Tko se krati — bez zak. razloga — udovoljiti joj, dužan je naknaditi pozitivnu i negativnu štetu i biti će na izvršenje prisiljen (§ 203. o. g. z-a). Paragraf 195. navodi

[1] Potonje može se ustvrditi i pored §-a 47. k. z-a. V. i D o l e n c. Tumač k. zakona, str. 99. Pasus (u §-u 191.): »koji su odsudjeni kao krivci zločinstva« — otpada svakako.

[1a] Za D. i Sl. v. I. a. N. §§ 21. i 22.

[2] Za D. i Sl. v. § 23. I. a. N.,

osobe, koje protiv svoje volje ne mogu biti prisiljene, da se prime tutorstva. Čitaj taj §.[3] (Tako zvani dobrovoljni razlozi ispričanja).

Tko otkloni tutorstvo ili smatra da je za to nesposoban, dužan je u 14 dana, od kada mu je objavljen sudski nalog, obratiti se na sud tutorski, ili ako ovomu za svoju osobu nije podložan, na svoj osobni sud, koji će ga sa svojim mnijenjem predložiti tut. sudu (§ 201. o. g. z-a). Treba imati u vidu, da oslobodjenje od tutorstva nema natražne moći. [W o l f f, ibidem; K r a i n z, S.[1], § 469.].

Dužnosti tutora.

a) S k r b z a o s o b u p u p i l o v u.

§ 28.

Tutor ima dužnost i pravo da se, poput oca, brine za odgoj maloljetnika; u važnim poslovima treba da zatraži »odobrenje i naputak« od suda (§ 216.). Skrb nad osobom pupila ima se povjeriti materi; ako dobrobit djeteta ne iziskuje što drugo (§ 218.) Protiv zloporabe vlasti sa strane tutora ili zbog zanemarenja tutorskih dužnosti ima maloljetnik, a i svako treći, pravo pritužbe na sud (§ 217.). O tom »koliko i otkuda« da se troši za odgoj, čitaj §§ 219.—21.

b) U p r a v l j a n j e i m o v i n o m.

§ 29.

Čitaj ponajprije §§ 222. i sl. o. g. z-a.

Tutor upravlja imovinom pupilovom »sa svom pomnjom poštenoga i marljivoga kućedomaćine« i pri tom odgovara za svaku svoju krivnju (§ 228. o. g. z-a); osobito, ako hotice namjesti osobe nesposobne ili ih zadrži ili ako nije nastojao, da se naknadi šteta, koju su one uzrokovale (§ 264. o. g. z-a).

»Općenito tutor bez dopuštenja sudnoga ne može ništa poduzimati u poslovima, koji ne spadaju na uredno gospodarstveno upravljanje i koji su od veće važnosti« (§ 233. in pr.). Dakle ako poslovi prekoračuju granice redovne uprave, treba tutor privolenje suda. U 2. izreci §-a 233. spominje o. g. z. te poslove samo exempli gratia.

Sudsko privoljenje, kao potrebno, spominje još zakon: 1. za plasiranje pupilarnih novaca (arg. § 235. o. g. z-a); 2. za primitak isplaćene pupilove tražbine (§ 234. o. g. z-a). — Glede uprave imovine, naročito sa dragocjenostima i sa gotovim novcem čitaj §§ 229. i 230. o. g. z-a. — O tom, kako se ima postupati sa ostalim pokretninama pupilovim, čitaj § 231. o. g. z-a, a kako sa nekretninama čitaj u §-u 232. o. g. z-a.

[3] V. § 24. I. a. N. (nov. § 195.).

Osiguranje nije tutor dužan dati ni u početku ni kasnije, dok se drži onoga što z. propisuje za sigurnost imovine i dok uredno polaže račune (§ 237.). Odatle, a. contr. proizlazi, da je tutor dužan dati osiguranje, ako stavlja u pogibelj imovinu pupilovu.

Niz propisa o tutorstvu i skrbstvu sadržaje izvanparb. postupak (§§ 144. do 211. z-a od 26. VII. 1934.).

c) Zastupanje.

§ 30.

Tutor je dužan (a i ovlatšen) zastupati pupila kod suda (u spornim i nespornim stvarima) i van suda (kod sklapanja prav. posala). Nu ovlast zastupanja seže ali samo tako daleko kako i u koliko je ograničena djelatna sposobnost pupila. S toga ne može t. zastupati pupila u pogledu t. zv. slobodne imovine (§§ 246. i 247.), a, naravski, niti u poslovima, u kojim zastupstvu nema mjesta. U važnim stvarima treba t. privoljenje suda. [Klang-Bartsch, K. ad § 243.].

d) Polaganje računa.

§ 31.

O dužnosti tutora da polaže račun, o vremenu kada i o mjestu gdje to ima biti kao i o »načinu kako se računodavanje rješava«, čitaj §§ 238.-242. o. g. z-a. Pobliže propise o »štitničkom računu« sadržaje zakon o vanparnič. postupku §§ 162.—175.

Prava tutora.

§ 32.

Pravo: 1. na poštovanje i poslušnost sa strane pupila (§ 217.); 2. na naknadu troškova, učinjenih u interesu pupila (§ 1014.); 3. na primjeren predujam (§ 230.); 4. na razmjernu nagradu iz event. suviška dohodaka (pobliže v. § 266.); 5. na nagradu primjerenu okolnostima, na svršetku tutorstva (pobliže v. § 267.); 6. da se obrati na sud i traži pomoć, kad ne zna šta će sa pupilom (§ 217.); 7. pravo na sve pravne lijekove protiv odredaba i odluka suda (§ 268.).

O sututorima.

§ 33.

O sututoru, u širem smislu, govorimo kad je postavljeno više tutorâ. Iz §-a 209., a još bolje iz njegove marg. rubr. se vidi, da je pravilo našega z-a, da se postavi samo jedan tutor sa svim tutor. dužnostima. No moguće je da bude postavljeno i više tutora (contutores). To biva kad dobrobit pupila

to iziskuje (na pr. traže se tutori, stručni u raznim strukama — na pr. pupil ima poljsko dobro i fabriku), ili kad je otac tako u očitovanju poslj. volje odredio. No takvo očitovanje posljednje volje oca treba uvažiti samo onda, ako se to ne protivi interesima pupila. — Više tutora vode upravu pod zajedničkom odgovornosti; u dvojbi mogu samo svi zajedno činiti odredbe (§ 1011.). Sud može pristati na to, da se uprava podijeli; time prestaje odgovornost za onoga, komu je odnosna grana uprave oduzeta. Skrb za osobu i glavno rukovanje poslova treba vazda da ima samo jedan (§§ 209. i sl.).

Sututor u užem smislu je muškarac, koji je pridodat materi ili babi, da ih pomaže kod tutorstva. Kod izbora za tutora treba gledati »prije svega na očevu volju, za tim na prijedlog tutorke, najposlije na srodnike maloljetnikove« (§ 211.). O pravima i dužnostima sututora čitaj §§ 212.—15.***

Prestanak tutorstva.

§ 34.

A. Apsolutni (pupil ne dobiva novoga zak. zastupnika): 1. smrću pupila (§ 249.); 2. punoljetnošću pupila, ako nije tutorstvo iz važnih razloga produženo; to biva po sudu, a treba javno proglasiti prije no pupil postane punoljetan (§ 251.) i zabilježiti u zemljiš. knjigama (§ 178. vanp. p-a); 3. ukinućem produženoga tutorstva po sudu.

Ovamo spada i otpust iz tutorstva (V. § 252. o. g. z-a i § 177. vanp. p-a). Pupil postaje za uvijek slobodan. To je t. zv. proglašenje punoljetnosti (venia aetatis). Izriče to sud, saslušavši tutora i ev. najbliže rodjake, na molbu najmanje dvadesetogodišnjega pupila, ako »obnadje« da je otpust maloljetnika »probitačan i da nije skopčan sa pogibelji kakve zloporabe«.

B. Relativni (t. j. pupil dobiva drugoga zak. zastupnika): 1. smrću tutora (§ 249.); 2. nastupom oč. vlasti (§ 250.); 3. stečajem nad tutorom; 4. otpustom tutora po sudu, i to: a) ureda radi: α) ako tutor zanemaruje svoje dužnosti; β) ako se pokaže da je nesposoban; γ) ako se naknadno pojavi razlog za otpust (§ 254.); δ) ako se mati, koja je tutorka, opet uda, a sud nadje da se ima od tutorstva otpustiti (§ 255.);* 2. kad nastupi dies ad quem, do kojega je tutor razredbom posljednje volje ili od suda postavljen ili kad nastupi rezolutivni uvjet (§ 256.); b) na prijedlog tutora: α) ako se naknadno pojavi razlog za oslobodjenje ili isključenje od tutorstva (§ 257.); β) ako tutor, koji je navodno kao najbliži rodjak postavljen, nadje bližega rodjaka, koji je za tutorstvo sposoban; c) na prijedlog trećih: α) mimoidjeni sposobni bliži rodjak može naknadno tražiti da bude postavljen za tutora, ako se prije nije mogao javiti (§ 258.); β) mati ili brat mogu, nakon

*** O sututoru u užem smislu v. za Slov. i Dalm. novelirani § 211. (I. N. § 27.).
* V. za Dalm. i Slov. nov. § 255. (I. a. N. § 28.).

što su postali punoljetni, zahtijevati, da budu postavljeni za tutora, ako im to samo zbog njihove maloljetnosti nije bilo dano; γ) svaki sposobni rodjak može unutar godinu dana tražiti, da tutorstvo bude na njega preneseno, ako je sud nerodjaka pozvao na tutorstvo (§ 259.) Ako se maloljetnica uda, može sud na njezinoga muža prenijeti upravu imovine (§ 260.). [Krainz, S.[1], § 475.; Wolff, str. 283.].

Mjere opreznosti kod prestanka tutorstva.

§ 35.

Ovdje treba govoriti o vremenu kad tutorstvo redovno prestaje, o polaganju konačnoga računa i napokon o predaji imovine po tutoru. O svem tom upućujem na sâm z. I to o: »običajnom vremenu« prestanka tutorstva čitaj § 261., a o »zaključnom računu« i o »predaji imovine« čitaj §§ 262. (k tomu i dvor. dekret od 1. VII. 1835. br. 48. zb. pr. z.; dodat. br. 42.) i 263. o. g. z-a.

Nadtutorstvena vlast (sud).

§ 36.

Tutor je podvrgnut tut. sudu, koji treba da ispituje rad tutora u pogledu njegove zakonitosti i o svrsishodnosti, a to ne samo što se imovine pupilove tiče nego i odnosno njegove osobe.

Naročito treba sud: 1. da vazda nadzire tutora (§ 238.—42.) i da sudjeluje kod važnijih akata, koji se tiču odgoja (§ 216.) i uprave sa imovinom (§ 233.); ovamo spada i upravljanje sa gotovim novcem, u koliko taj nije potreban za odgoj pupila i vodjenje urednoga gospodarstva; 2. da iznadje, popiše i, ako je potrebno, procijeni i zapečati pupilovu imovinu (§§ 222. i sl. o. g. z-a); 3. da drži u pohrani pokretne stvari od vrijednosti (§ 229.); 4. da vodi sirotinjsku knjigu (§§ 207. i 208.).

Za ispunjenje tih dužnosti sud, t. j. sudac, odgovara po privatnopr. načelima, te mora da naknadi štetu pupilu; ali samo in subsidium (§ 265.).

---

* Na koncu nauke o tutorstvu spominjemo još, da je u Dalm. i Slov uvedeno i: »Zavodsko tutorstvo« (I. a. N. § 50.), »Generalno tutorstvo« (I. a. N. § 54.) i »Tutorsko vijeće« (I. a. N. §§ 30.—47.).

DRUGI ODJEL: O SKRBNIŠTVU.

a) Slučajevi postavljanja

§ 37.

O pojmu skrbnika v. gore. Čitaj i § 269.

U §-u 270. nabrajaju se »slučajevi skrbničtva«, ali ne iscrpno. Čitaj taj §.

Odnosno skrbničtva za maloljetne« (cura minorum) čitaj §§ 271. i 272.

K tomu: pod »poslovima« (§ 271.) razumijevaju se i pravni sporovi.

§ 272. ne odnosi se na prav. poslove (ugovore, diobe i t. d.).

Glede »skrbničtva za lude ili slaboumne« (c. furiosi) te za »razmetnike« (c. prodigi) čitaj § 273. Ovi potonji su djelomično djelatno nesposobni, te usporedjeni nedoraslima.

Odnosno »skrbničtva za nerodjene« čitaj naprosto § 274.

Isto tako čit. § 275. o »skrbničtvu za gluhonijeme«.

K tomu: Mjesto: »pošto stupe u dvadeset i petu godinu« — »pošto stupe u 22. godinu«. — Propis da gluhonijemi »ne će nigda bez zastupnika doći na sud« je današnjem procesu (parb. i izvanparb.) tudj. (Glede parb. p-a v. §§ 102., 127., 249.). — § 275. o. g. z-a sadržaje jedini slučaj dobrovoljnoga skrbničtva.

O »skrbničtvu za nepritomne i nepoznate dionike u kojem poslu« čitaj § 276. U prvom slučaju treba da su prava odsutnoga »u pogibelji radi odgadjanja« (na pr. kurator nepoznatomu nasljedniku ili nasljedniku, koji je poznat, ali se ne zna gdje je); u potonjem slučaju treba da bi inače »bilo smetano izvršivanje tudjih prava (treći mora imati pravo na prav. djelanje, za koje je potrebno sudjelovanje odsutnoga; na pr. izdanje namirnice). Kurator će nastojati o poslovima, »kao da su poslovi kojega maloljetnika«.

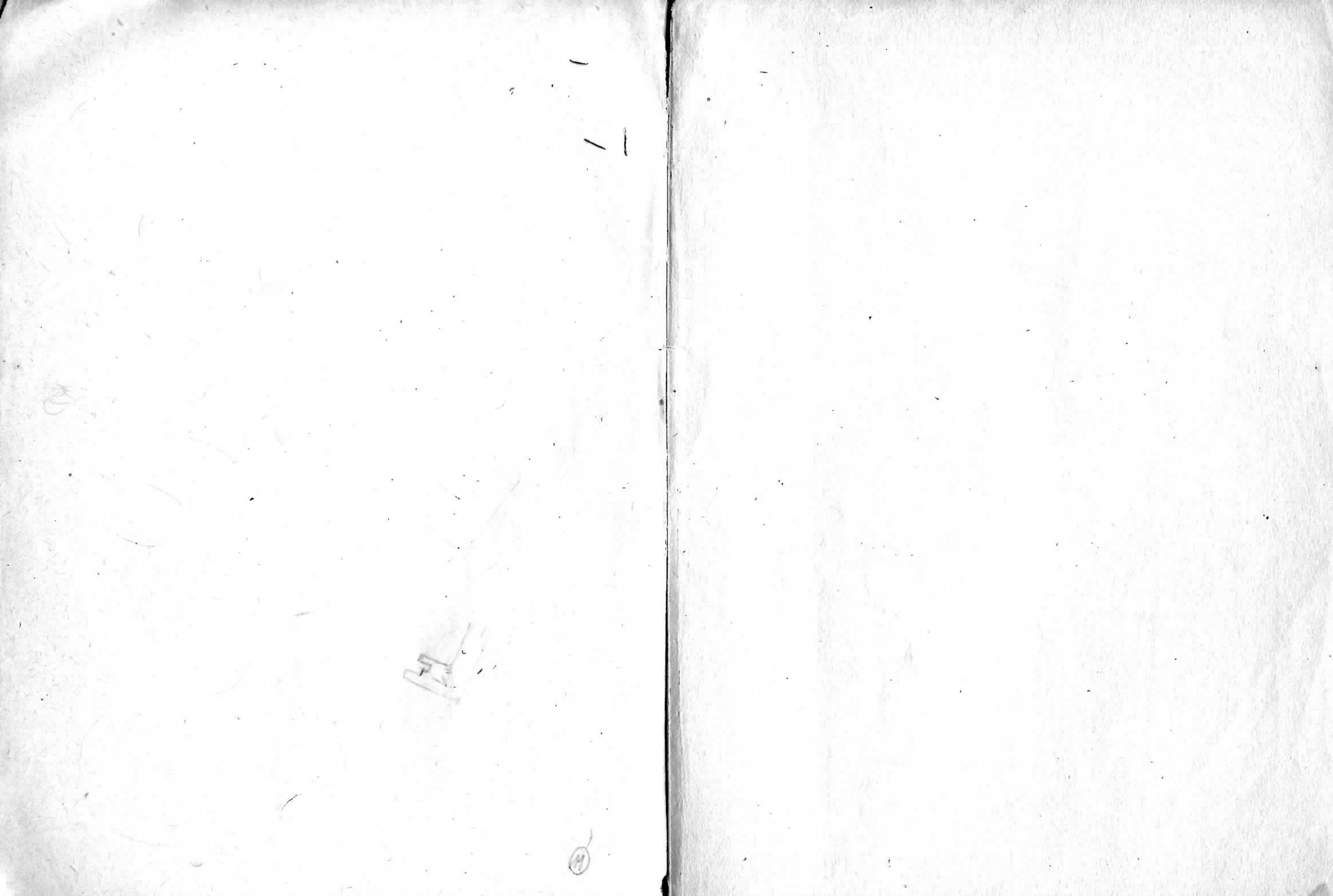
§§ 277. i 278. stoje u vezi sa proglašenjem smrti nestaloga.

§ 279. sadržaje popis o »skrništvu za osudjenika« — no taj je opsoletan.

b) Uporaba propisâ o tutorstvu na skrbništvo.

§ 38.

O »odredjenju« (postavljanju) »skrbničtva«, a razlozima ispričanja od skrbničtva, o pravima i obvezama skrbnika ter konačno o prestanku skrbničtva — čitaj §§ 280.—83.

NAKLADA KNJIŽARE ST. KUGLI, ZAGREB, ILICA BR. 30

IZVADAK IZ NAŠEG NAKLADNOG POPISA KNJIGA:

BAČIĆ NIKOLA: Zakon o narodnim školama u kraljevini Jugoslaviji od 5 dec. 1929 god. s objašnjenjem u vezi sa zakonom o činovnicima od 31 VII 1923 sa potrebnijim postojećim naređenjima, propisima i uredbama za njegovu primenu i potpunim stvarnim kazalom, kartonirano (br. 2243) D 32.—
vezano (br. 2242) D 40.—

BAZALA-HELEBRANT: Zakon o osiguranju D 70.—

BOŽJAK ŽARKO V.: Zakon o uređenju državne hipotekarne banke sa svim izmjenama i dopunama, komentarom i stvarnim kazalom. Ustanove poslovanja Državne Hipotekarne banke kraljevine Jugoslavije na području glavne filijale u Zagrebu sa svim potrebnim obrascima i tabelama. Kartonirano (br. 2198) D 36.—
vezano (br. 2255) D 44.—

BARON-ANDRASSY: Institucije Rimskoga prava (br. 2054) D 120.—

BOROŠIĆ-GOGLIA: Šumski zakon (br. 1064) D 88.—

CAVALERI CELSO: Tumač zakonu o nužnim prolazima (br. 2076) D 160.—

CAVALIERI: Komentar zakonu od 17 maja 1922 o Državnom savjetu i upravnim sudovima, broširano D 110.50

CAVALIERI: Oblasna i sreska samouprava po zakonu od 26 aprila 1922, vezano D 160.—

ČIMIĆ dr. E.: Moratorij (br. 1065) D 34.—

ČIMIĆ dr. E.: Rješidbe kr. stola sedmorice (br. 1—725) (br. 1066) D 125.—

ČIMIĆ dr. E.: Rješidbe kr. stola sedmorice (br. 726—1260) (br. 1068) D 130.—

ČIMIĆ: Čekovno pravo (br 1703) D 40.—

DEŽELIĆ dr. BRANKO i STANKO: Mjenično pravo za školsku i svakidašnju potrebu (br. 1535) D 50.—

GOGLIA dr.: Zakon o lovu, ribolovu, etc. (br. 1072) D 55.—

HALADI FR.: Zakon o vodnom pravu br. 1075) D 130.—

HALADI FR.: Zakon o komasaciji (br. 1076) D 110.—

HENIGSBERG dr. LAV: Osnovni propisi sudskog krivičnog postupka, broš. (br. 2511) D 110.—
Isto, vezano (br. 2504) D 125.—

HUBE: O značenju prava rimskoga D 9.—

KOSTRENČIĆ, prof.: Hrvatska pravna povijest (br. 1264) D 90.—

KOŠUTIĆ M.: Gruntovno pravo (br. 1081) D 70.—

MALIN dr. I.: Zakon urbarski o komasaciji (br. 1085) D 70.—

MAROCHIN dr. IVO: Zakon o radnjama, broširano (br. 2355) D 25.—
Isto, kartonirano (br. 2356) D 30.—
Isto, vezano u platno (br. 2357) D 35.—

MATAIĆ: Zakon o sudskom vanparničnom postupku, vezano (br. 2513) D 38.—
Isto, kartonirano (br. 2512) D 30.—

MAUROVIĆ dr. MIL.: Opća pravna povijest (br. 1241) D 60.—

MAUROVIĆ dr. IV.: Nacrt predavanja o općem privatnom pravu, I knj., I svez. (br. 1088) D 15.—

MAUROVIĆ dr. IV.: Nacrt predavanja o općem privatnom pravu, I knj., II svez. (br. 1089) D 15.—

MAUROVIĆ dr. I.: Nacrt predavanja o općem privatnom pravu. IV. knjiga. Obiteljsko pravo (br. 2523) D —.—

MAUROVIĆ dr. IV.: Nacrt predavanja o općem privatnom pravu, V knjiga. Nasljedno pravo (br. 2095) D 24.—

MARINKOVIĆ DRAG. A.: Vojni krivični zakonik od 11 februara 1930 god. S Br. 2417 s opaskom i iscrpnim registrom, kartonirano (br. 2250) D 28.—

MIKULČIĆ dr. M.: Encyclopaedija. I dio (br. 1090) D 15.—

MIKULČIĆ dr. M.: Encyclopaedija, II dio (br. 1091) D 5.—

PRAVILNIK O POLAGANJU ISPITA ZA VOZAČA MOTORNIH VOZILA (br. 2248) D 5.—

PREGLED NAJVAŽNIJIH TAKSA (br. 2459) D 10.—

RUŠNOV: Građanski sudovnik (br. 1104) D 70.—

RUŠNOV-ŠILOVIĆ: Kazneni postupak (br. 1105) D 120.—

RUŠNOV A.: Pomoćnik za odvjetnike, bilježnike i sudce (br. 1107) D 150.—

RUŠNOV-POSILOVIĆ: Tumač građanskom zakoniku, zajedno I—II (br. 1113) D 350.—

RUŠNOV A.-ŠILOVIĆ J. dr.: Tumač građanskom parbenomu postupku, vezano D 500.—

SPEVEC dr. F.: Tumač zakona o pobijanju pravnih djela (br. 1120) D 24.—

ŠPEVEC dr. F.: Založno pravo, založnica (br. 1556) D 8.—

ŠILOVIĆ dr. J.: Kazneno pravo (br. 1121) D 75.—

ŠILOVIĆ dr. J.: Kazneni zakon (br. 1403) D 125.—

ŠUMSKI ZAKON (br. 1125) D 6.—

TURČIĆ: Zbirka crkvenih zakona, knj. I (br. 1126) D 90.—

TURČIĆ: Zbirka crkvenih zakona, knj. II (br. 1127) D 120.—

TURČIĆ: Zbirka crkvenih zakona, knj. III (br. 1380) D 150.—

»USTAV KRALJEVINE JUGOSLAVIJE« obnarodovan u »Službenim novinama« 9 septembra 1931 (br. 2343) D 5.—

ŽILIĆ-ŠANTEK: Zakon o javnim beležnicima sa svim izmjenama i dopunama s tumačem i sudskim rješidbama, vezano (br. 2500) D 88.—
Isto kartonirano (br. 2501) D 72.—

ŽILIĆ-ŠANTEK: Zakon o zaštiti zemljoradnika, broširano (br. 2571) D 25.—
kartonirano (br. 2572) D 30.—
vezano (br. 2573) D 35.—

ŽILIĆ-ŠANTEK: Dodatak zakonu o zaštiti zemljoradnika s tumačem (br. 2397), kartonirano D 30.—
Isto, vezano (br. 2398) D 35.—

Potpuni popis knjiga šaljemo na zahtjev badava.